

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija – logopedija) studijų
programa, IV kursas

Violeta Jaciunskienė

**LOGOPEDŲ POREIKIS BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOSE LAZDIJŲ
RAJONE**

Bakalauro darbas

*Darbo vadovė –
prof. dr. Regina Ivoškuvienė*

2015

LOGOPEDŲ POREIKIS BENDROJO UGDYMO ĮSTAIGOSE LAZDIJŲ RAJONE

Santrauka

Nagrinėjama tema itin aktuali tyrimo autorei, pradėjusiai dirbti Lazdijų rajono logopede ir analizuojančiai realią logopedinės pagalbos teikimo situaciją rajone bei ieškančiai logopedo veiklos realizavimo galimybių.

Todėl tikslas buvo išsiaiškinti logopedų poreikį Lazdijų rajone

Tyrimo uždaviniams spręsti derinami kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai.

Mokslinės literatūros, empirinių tyrimų rezultatų teorinė analizė ir apibendrinimo metodas leido gauti naujos informacijos apie tyrimo objektą, sužinoti apie naujausius kitų specialistų darbus, koncentruojantis ties esminiu tyrimo dalyku – logopedinės pagalbos poreikio tenkinimu visiems tyrimo dalyviams ir tobulintinomis logopedinės pagalbos teikimo sritimis.

Tyrimas vyko Lazdijų rajono ugdymo įstaigose. Empirinių duomenų analizei rinkti taikytas anketinės apklausos metodas, padėjęs atskleisti logopedinės pagalbos bendrojo ugdymo mokyklose ir ikimokyklinėse įstaigose turinį, situaciją ir logopedinės pagalbos poreikį įstaigų pedagogų, mokinių tėvų bei logopedų vertinimu. Dauguma anketų klausimų atspindi įstatymiškai reglamentuotus logopedo veiklos komponentus ir įgalinimo teorijos metodologines nuostatas.

Remiantis tyrimo duomenimis, daroma išvada: ugdymo(si) proceso dalyviai neabejoja logopedinės pagalbos svarba, tačiau pripažįsta, kad teikiamos pagalbos lygis esamomis sąlygomis yra nepakankamas. Nustatyta, kad specialiųjų ugdymo(si) poreikių, šiuo atveju, kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčių, mokinių logopedinės pagalbos, tenkinimas rajone neatitinka tėvų ir pedagogų lūkesčių dėl etatų trūkumo įstaigose, per didelio vaikų skaičiaus vienam specialistui bei nedarnaus visų ugdymo(si) proceso dalyvių bendradarbiavimo. Poreikį logopedinei pagalbai stiprinti išreiškia visi tyrime dalyvavusieji asmenys, tačiau teigiamų pokyčių šioje srityje labiausiai tikisi patys logopedai.

Esminiai žodžiai: bendradarbiavimas, įgalinimas, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, logopedas, poreikis, specialieji ugdymo(si) poreikiai.

Turinys

Bakalauro darbo santrauka.	2
Įvadas.	4
1 skyrius. MOKINIŲ, TURINČIŲ KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ, POREIKIAI IR JŲ TENKINIMAS	8
1.1. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai.....	8
1.2. Poreikio sąvokos esmė ir samprata.....	16
1.3. Logopedinės pagalbos poreikis.....	20
2 skyrius. LOGOPEDINĖS PAGALBOS POREIKIS IR JO TENKINIMAS LAZDIJŲ RAJONE.	24
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	24
2.2. Tyrimo dalyviai.....	26
2.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	26
2.4. Tyrimo dalyvių demografinių duomenų aptarimas.....	26
2.5. Lazdijų rajono logopedų darbo objektas, specifika ir poreikių tenkinimo galimybės.....	30
2.6. Pedagogų nuomonė apie darbą su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais mokiniais ir bendradarbiavimą su logopedais.....	35
2.7. Tėvų nuomonė apie logopedų poreikį ir bendradarbiavimą įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.....	45
Išvados.	51
Literatūra.	52
Summary	56
Priedai.	57

ĮVADAS

Temos aktualumas. Kalbėjimas yra greičiausia ir veiksmingiausia komunikacijos priemonė. Komunikacija apibūdinama, kaip asmenų bendravimas, keitimasis išgyvenimais, mintimis, kultūrinėmis ir dvasinėmis vertybėmis. (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Tai būdas išmokyti suprasti kalbą ir kalbėti; išreikšti norus, pageidavimus; būti suprastam bei suprasti kitus, dalintis su kitais dėmesiu, patyrimu; reguliuoti savo ir kitų poelgius, savitai reikšti savo ir suprasti kitų žmonių išsakytas mintis. Naudodamasis kalba kaip sistema, asmuo turi galimybę bendrauti ir perimti, per žmonijos egzistavimo amžius sukauptas, žinias apie pasaulį bei tobulinti pačią kalbą. Kalba ir neverbalinėmis priemonėmis (gestais, mimika, kūno judesiais, stovėseną) žmogus tenkina asmeninius, aplinkinio pasaulio kontrolės bei savarankiškumo ir integracijos į visuomenę poreikius (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Kalba, pasak Galkienės (2005), yra žmonių mąstymo bei komunikacijos priemonė, itin svarbi bendraujant, priimant, apdorojant, perduodant informaciją.

Kai kurių vaikų kalbėjimas ir kalba nesivysto taip, kaip tikimasi. East, Evans (2008) teigia, kad vaikai gali patirti sunkumų vienoje ar visose kalbos ir kalbėjimo srityse – nuo negebėjimo valdyti kalbėjimo padargų raumenų iki negalėjimo suprasti kalbos. Kalbos sutrikimai gali būti įvairūs – nuo nedidelių ir laikinų iki didelių ir ilgalaikių. East, Evans teigimu, nustatyta, kad viename ar kitame raidos etape kalbėjimo, kalbos ar komunikacijos sunkumų turi šeši iš šimto vaikų, o vienas iš penkių šimtų ilgą laiką patiria bėdų. Tikėtina, kad dauguma mokytojų savo klasėje ugdo vaiką, turintį kurį nors iš anksčiau minėtų sunkumų.

Bagdonas (1995) ir Ališauskas (2002) kalbos ir komunikacijos sutrikimus apibūdina kaip žymius sąlygiškai nuolatinius bendravimo, kalbėjimo ir kalbos nukrypimus nuo įprastų bendravimo bei kalbėjimo normų.

Esant įvairiems organiniams centrinės nervų sistemos ir / ar periferiniams kalbėjimo organų pažeidimams bei jų funkcijos sutrikimams gali atsirasti kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimų. Garšvienė, Ivoškuvienė (2003) nurodo, kad apibendrintai šios trys sutrikimų grupės vadinamos komunikacijos sutrikimu – tai santykinai nuolatinis nukrypimas nuo priimtų kalbėjimo, kalbos ir bendravimo normų. East, Evans (2008) teigimu, minėtų sutrikimų priežasčių gali būti daug: genetika, t.y. kalbos sutrikimas gali būti paveldėtas; aplinka – egzistuoja ryšys tarp nepalankios aplinkos ir prastų kalbos įgūdžių; pažeidimas – taip pat ir smegenų trauma; liga – pavyzdžiui, insultas, išsėtinė sklerozė ar motorinio neurono liga; klausos

sutrikimai; bendrieji mokymosi sunkumai; tokie biologiniai veiksniai, kaip gomurio nesuaugimas ir kt.

Neturėdamas galimybės bendrauti verbalinėmis ir neverbalinėmis priemonėmis žmogus jaučiasi atskirtas nuo kitų, vienišas, atstumtas, negalintis pasakyti savo nuomonės, negebantis užmegzti ryšio. Tiek vaikas, tiek suaugusysis, būdamas, tokioje negalės situacijoje, jaučiasi emociškai suvaržytas, dažnai jam trūksta savigarbos, bijo būti nepriklausomas (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Nagrinėjant vaikų, turinčių kalbos sutrikimų, savęs vertinimo ypatumus, Makušienė (2004) pažymi, jog tyrimo, atlikto remiantis trimis metodikomis, metu buvo nustatyta, kad pradinių klasių mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, savęs vertinimas, apimantis jų savijautą su bendraamžiais, tėvais ir veiklą mokykloje, yra menkesnis nei gerai kalbančių bendraamžių. Garšvienės, Dapšienės ir kt. (2001) teigimu, dėl neišplėtos kalbos sunkiau spręsti žodinius uždavinius, mokytis pasaulio pažinimo ir kitų dalykų, mokiniai nepajėgia išmokyti naujos, vis sudėtingesnės įvairių dalykų terminijos, būdingų posakių, nesklaidžiai dėsto mokomąją medžiagą. Vaikas, lygindamas save su kitais, gali greitai pradėti manyti, kad jis yra niekam tikęs, atsiranda nepasitikėjimas savimi. Tada vengdamas konkurencijos ir bijodamas nesėkmės, jis nebesiima jokių užduočių, kurias atliekant gali iškilti grėsmė vėl patirti nesėkmę, pašaipų ar nemalonių pravardžiavimų. Jo saugumas grindžiamas vengimu. Gyvenimo principu tampa – geriau nemėginsiu, kad išvengčiau nesėkmių (Juškuvienė, Luneckienė, Palačionienė, Petrilionienė, 2008). Akivaizdu, kad labai svarbu laiku pradėti kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveiką ir prevenciją ankstyvajame amžiuje, nes vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ne tik išgyvena specifinį menkavertiškumo jausmą, bet ir dažniau gali būti nepažangūs. Tam būtina sąlyga, kad ugdymo įstaigose būtų šios srities specialistai – logopedai ir užtikrintų pagalbos pasiekiamumą visiems vaikams, turintiems tokių poreikių. Siekiant, kad būtų užtikrinta geresnė mokyklinio gyvenimo kokybė, labai svarbu kelti vaiko savivertės bei savivokos lygį, akcentuojant ugdytinio galias ir gebėjimus, efektyviai tenkinant jo ugdymosi poreikius (Ališauskas, 2007).

Probleminis klausimas. Ar Lazdijų rajone vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, poreikis gauti logopedo pagalbą yra pakankamai tenkinamas?

Tyrimo objektas. Logopedinės pagalbos teikimas ir poreikis Lazdijų rajono ugdymo įstaigose.

Tyrimo tikslas. Išsiaiškinti logopedų poreikį Lazdijų rajone.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą apie mokinių, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, poreikius ir jų tenkinimą.

2. Nustatyti, koks Lazdijų rajono Pedagoginės psichologinės tarnybos logopedo, ugdymo įstaigose dirbančių logopedų, pedagogų ir tėvų požiūris į logopedinės pagalbos poreikį.
3. Atskleisti ugdymo proceso dalyvių logopedinės pagalbos poreikių tenkinimo aspektus, Lazdijų rajono Pedagoginės tarnybos logopedo, ugdymo įstaigose dirbančių logopedų, pedagogų ir tėvų požiūriu.

Tyrimo metodologija ir metodai. Tyrimas atliktas derinant kiekybinius ir kokybinius metodus (Merkys, 1999; Kardelis, 2002). Tokį pasirinkimą lėmė tyrimo objekto ypatumas – logopedo teikiamos pagalbos vertintojų įvairumas (logopedai, pedagogai, tėvai). Respondentams apklausti buvo sukurta anketa, atspindinti įstatymiškai reglamentuotus logopedo veiklos komponentus ir įgalinimo teorijos metodologines nuostatas. Prieš anketos sudarymą vyko pokalbis su rajono PPT logopedu, siekiant patikslinti probleminius klausimus. PPT logopedo apklausai pasirinktas individualus tiriamasis interviu metodas, padedantis atskleisti jo nuostatas į teikiamą pagalbą bei patiriamus logopedo darbo sunkumus.

Tyrime taikyti metodai:

- mokslinės literatūros analizė,
- dokumentų analizė,
- apibendrinimo,
- anketinė apklausa
- interviu
- statistiniai metodai.

Duomenų apdorojimui daugeliu atvejų taikyti įprastiniai aprašomosios statistikos metodai (vidurkiai, procentai, absoliutiniai ir santykiniai dažniai). Duomenys apdoroti Excel programa.

Tyrimo dalyviai. Tyrimas vyko Lazdijų miesto ir rajono ugdymo įstaigose. Tyrimo metu buvo užtikrinti etikos principai – geranoriškumas, pagalba asmeniui, teisingumas ir teisė gauti tikslią informaciją. Siekiant užtikrinti objektyvumą, respondentams buvo garantuojamas anonimiškumas. Anketos buvo platinamos tiesiogiai ir elektroniniu paštu pateikiant nuorodą į klausimynus, kurie buvo patalpinti *apklausa.lt* tinklapyje. Išdalyta 200 anketų ugdymo proceso dalyviams: 1 - PPT logopedui, 7 - rajono įstaigose dirbantiems logopedams, 109 - pedagogams, 83 tėvams vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Iš 200 logopedams, pedagogams ir tėvams išplatintų anketų sugrįžo 122. Duomenų analizei naudojamos 122 anketos. Jos sudaro 61 % visų išplatintų anketų.

Esminės sąvokos.

Bendradarbiavimas - darbas kartu sutelkiant intelektines jėgas, padedant vienas kitam, susivienijant, veikiant kartu (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2014).

Įgalinimas – motyvavimas, mokymas ir savęs vertinimo skatinimas. Ugdymo proceso dalyvių galių atskleidimas ir akcentavimas; visų ugdymo dalyvių (vaiko, tėvų, pedagogų) lygiavertiškas įtraukimas ir jų lūkesčių bei kompetencijų atskleidimas; įgalinančios vertinamosios ir rekomendacinės informacijos teikimas (Ališauskas, 2007).

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai – tai heterogeniška sutrikimų grupė, kuriai priskiriami visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai. Asmenims būdingi tarimo, sklendaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai (Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas, 2011).

Logopedas - asmuo, įgijęs specialiojo pedagogo profesinę kvalifikaciją ir baigęs logopedo specializaciją, įvertinantis ir specialiomis priemonėmis šalinantis ar sušvelninantis vaikų bei suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus (Lietuvos medicinos norma MN 136:2005 Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė, 2005).

Póreikis - tai, ko reikia, ko nors reikmė (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2014).

Specialieji ugdymo(si) poreikiai (SUP) – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011).

Bakalauro darbo struktūra. Šį bakalauro darbą sudaro santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (57 šaltiniai), santrauka anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 18 lentelių, 18 paveikslų. Prieduose pateikiami anketų, ugdymo įstaigose dirbantiems logopedams, pedagogams ir tėvams, pavyzdžiai (1 – 3 priedai), struktūruoto interviu PPT logopedui klausimai (4 priedas). Darbo apimtis – 56 puslapiai.

1 skyrius. MOKINIŲ TURINČIŲ, KALBĖJIMO IR KALBOS SUTRIKIMŲ, POREIKIAI IR JŲ TENKINIMAS

1.1. Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai

Kalba - tai tautos kultūros dalis, žmogaus minties ir jausmo išraiška, svarbiausias žmogaus psichinės ir socialinės raidos pasiekimas (Daugirdienė, 2003). Ji išmokstama esant normaliai kalbėjimo funkcijai. Įgydamas gebėjimą kalbėti, augantis individas įgyja galimybę suvokti tikrovę ir ją atspindėti, logiškai mąstyti, apibendrinti, planuoti bei reguliuoti savo veiksmus, ketinimus, sumanymus (Garšvienė, Ivoškuvienė (2003). Kalbėjimas ir kalba yra komunikacijos priemonė. Kalba – idėjų perteikimas kitiems, naudojantis susitarta simbolių sistema bei laikantis prasmę nusakančių taisyklių. Kalbėjimas – sakininės kalbos garsų susidarymo ir jų nuoseklaus išdėstymo procesas. Tai simbolių sistema, kuri yra labiausiai paplitusi žmonių komunikacijoje (Hallagan, Kaufman, 2003). Įvairiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų atvejais dažniausiai nukenčia taisyklingas garsų tarimas (Vilkienė, Novogrodskienė, Verpečinskienė, 2014). Dalies vyresniojo ikimokyklinio amžiaus vaikų kalba yra nepakankamai išplėta, nevienoda kalbos raida (Garšvienė, Dapšienė, Gudavičienė, Kostkienė, Morkuvienė, 2001) – tai gali lemti skaitymo ir rašymo sutrikimų atsiradimą, kaip sakininės kalbos sutrikimų pasekmę. Bendrosiose lietuvių kalbos programose nurodoma, jog mokantis kalbos tarpusavyje integruojasi visos kalbinės veiklos rūšys – kalbėjimas, klausymas, skaitymas, rašymas (Greviškienė, 2014). Ruppas (2013) pažymi, kad skaitymas, rašymas, klausymas ir kalbėjimas yra būtini įgūdžiai efektyviai komunikacijai. Būtent klausymasis ir kalbėjimas padidina galimybes mokiniams pademonstruoti raštingumo įgūdžius. Ivoškuvienė ir Makauskienė (2009) teigia, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai daro neigiamą įtaką augančio žmogaus asmenybės raidai, trikdo jo bendravimą, taip pat dažnai šie sutrikimai yra viena iš mokymosi sunkumų lemiančių priežasčių. Sutrikus kalbai, žmogus netenka galimybės pilnavertiškai bendrauti, o tai gali daryti įtaką ir kitų psichinių procesų raidai. Gali atsirasti neigiami charakterio bruožai - uždarumas, nepasitikėjimas savimi, kurie dar labiau trukdo bręsti asmenybei, sėkmingai mokytis ir bendrauti.

Sutrikimas – tam tikros psichinių funkcijų kokybės suprastėjimas, praradimas ar anatomių struktūrų pakitimai WHO¹ (2014). Kalbėjimo ir kalbos sutrikimas – tai tarties ir kalbos trūkumai, identifikuojami juos lyginant su kalbinės sistemos norma (Ivoškuvienė, Garšvienė 1993). Kalbėjimo sutrikimai – tai sakininės kalbos išraiškos ir vartojimo sutrikimai. Šiems sutrikimams priskiriami artikuliacijos - kalbos garsų tarimo bei sklandumo - normalaus kalbėjimo tempo

¹World Health Organization (2014-11-06).

sutrikimai. Garšvienė, Ivoškuvienė (2003), Juškuvienė it kt. (2008) teigia, kad šiesutrikimai pastebimi, kai vaikas netaisyklingai taria garsus, vienus garsus keičia kitais ar jų visiškai netaria. Kai sutrikusios visos kalbos sistemos dalys, vaikai vėliau išmoksta tarti garsus, blogai juos skiria, lėtai turtėja žodynas, kalba agramatiškais sakiniais, nemoka sklandžiai ir rišliai pasakoti, jų žodynas dažniausiai yra skurdus. Kalboje mažai vartoja būdvardžių, vyrauja daiktavardžiai ir veiksmazodžiai. Žinant sutrikimo struktūrą galima numatyti specifinius tikslingus logopedinio poveikio metodus.

Garšvienė, Ivoškuvienė (2003) nurodo, į kokius požymius reikia atkreipti dėmesį įtariant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus: 1) pirmiausia - ar kalbėjimas atitinka amžiaus normą; 2) išsiaiškinti ar kalbos sutrikimai nėra tarmybės, ar tai nėra klaidos dėl kalbos nemokėjimo; 3) gal būt, kalbos sutrikimus nulemia sutrikusi psichofiziologinių kalbėjimo mechanizmų veikla (periferinio kalbėjimo aparato, CNS pažeidimai ar funkciniai sutrikimai); 4) pastebėti ar sutrikimai yra pastovūs, nekintantys, neišnyksta, tik gali būti įveikiami logopedo taikomomis įveikos priemonėmis; 5) galbūt daro neigiamą įtaką asmenybei.

Asmenys, kuriems būdingi kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimai, Lietuvos ikimokyklinio ir mokyklinio ugdymo sistemoje priskiriami specialiųjų poreikių asmenų grupei. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, gupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše (2011)* matyti, jog kalbėjimo ir kalbos sutrikimai yra trečiojoje grupėje. Apibūdinami, kaip heterogeniška sutrikimų grupė, jai priskiriami dalies ar visos kalbos sistemos sutrikimai. Būdingi tarimo, sklandaus kalbėjimo ar balso valdymo sunkumai. Taip pat šiai grupei priklauso asmenys turintys kalbos raiškos ar / ir kalbos suvokimo sunkumų.

Vaikų ir suaugusiųjų kalbos trūkumus įveikti padeda logopedas. Jis turi atitinkamą pedagoginį išsilavinimą, naudojami specialiomis pedagoginio poveikio priemonėmis. Logopedas – asmuo, įgijęs specialiojo pedagogo profesinę kvalifikaciją ir baigęs logopedo specializaciją, įvertinantis ir specialiomis priemonėmis įveikiantis ar sušvelninantis vaikų bei suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimus (Lietuvos medicinos norma, 2005). Panašiai logopedo darbo specifika apibūdinama ir CPLOL tinklapyje, kur yra patalpintas logopedo profesijos aprašas (1990; 1997). Nurodoma, jog logopedas yra atsakingas už komunikacijos sutrikimų įvertinimą, pagalbą bei prevenciją. Šio specialisto darbo sritis apima visus procesus, besisiejiančius su žodinės ir rašomosios kalbos suvokimu, išraiška bei tinkamomis neverbalinio bendravimo formomis.

Norint šias problemas spręsti moksliskai, būtina klasifikacija, tačiau žmones ir jų kalbą itin sunku kategorizuoti. Todėl visos klasifikavimo sistemos gana neaiškios. Nė viena jų negali

apimti visų atvejų (Hallagan, Kaufman, 2003). Ališausko (2002) teigimu, klasifikacija apima sąlyginį teorinį aspektą, be kurio nebūtų įmanoma matyti visų asmens raidos ypatingumą bei jų įvairių derinių. Klasifikacijos privalumas yra tas, kad ji padeda susiorientuoti raidos sutrikimų įvairovėje, suteikia galimybę teikti tikslingą pagalbą, įvairiai modeliuoti, padeda suprasti vieniems kitus ir susikalbėti. Garšvienė ir Ivoškuvienė (2003) siūlo kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus, esant normaliai klausai ir normaliam intelektui, klasifikuoti medicininio ir psichologinio pagrindu. Žvelgiant iš medicininės pusės - nustatyti kalbos sutrikimų kilmę, o pedagoginis – psichologinis žvilgsnis leistų identifikuoti sutrikimo struktūrą.

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai gali būti klasifikuojami įvairiais aspektais. Pirmiausia, *pagal pažeidimo vietą* - centrinė ar periferinė kilmė. Centrinės kilmės sutrikimus lemia centrinės nervų sistemos ar periferinės nervų sistemos pažeidimai. Periferinės kilmės sutrikimai siejami su periferinio kalbėjimo aparato, dalyvaujančio kvėpavimo, balso susidarymo ir garso formavimo etapuose, pažeidimais ar funkcijų sutrikimais. Kitas klasifikavimo pagrindas- *pagal sutrikimo kilmę* - organinė ar funkcinė. Organinį sutrikimą lemia aiški fizinė priežastis, pavyzdžiui, cerebrinis paralyžius, mazgeliai ant balso klosčių, atviras sąkandis, centrinės nervų brandos trūkumas ir kt. Funkcinio sutrikimo priežastis nėra aiški. Nėra anatominių pakitimų, galimos socialinių psichologinių faktorių priežastys, skurdi kalbinė aplinka. Dar vienas klasifikavimo pagrindas - *pagal sutrikimo pobūdį* – motorinė ar sensorinė kilmė. Sutrikimas susijęs su kalbos išraiškos sunkumais – motorinė kilmė, kai sutrikimas siejamas su kalbos suvokimo sunkumais – sensorinė kilmė. Taip pat klasifikuojama *pagal sutrikimo priežastis* – biologinės ar socialinės; *pagal sutrikimo laiką* – raidos ar įgyti sutrikimai; *pagal sutrikimo laipsnį* - nežymus, vidutinis, žymus.

Remiantis sukaupta minėtų autorių patirtimi, kalbėjimo ir kalbos sutrikimai buvo suklasifikuoti. Kalbėjimo ir kalbos klasifikacija pateikiama *mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos apraše (Žin., 2011, Nr. 93-4428)*. Pedagoginėje ir psichologinėje klasifikacijoje išskiriamos tokios grupės:

1 grupė: kalbėjimo sutrikimai – tai įvairūs garsų tarimo, sklاندaus kalbėjimo ir balso sutrikimai.

Kalbėjimo sutrikimai skirstomi į:

1) fonetinius sutrikimus: garsų tarimo sutrikimai, kai girdimasis suvokimas yra pakankamai išlavėjęs – tai netipiškas kalbos garsų tarimas, kai pakeičiami, praleidžiami, papildomai pridedami ar iškraipomi garsai dėl anatominių pakitimų, fiziologinių funkcijų sutrikimų. Dėl šių priežasčių gali kilti sunkumų taisyklingai ištarti kelis sudėtingesnius garsus, bet gali būti ir

atvejų, kai kalbėjimas tampa sunkiai suprantamas dėl netaisyklingo daugelio garsų tarimo (dislalija, dizartrijs, hiper/hiponosinumas).

2) sklandaus kalbėjimo sutrikimus: kalbėjimo sklandumo sutrikimai (neurozinis, panašus į neurozinį, organinis mikčiojimas) ir kalbėjimo tempo sutrikimai (greitakalbystė, lėtakalbystė). Sutrikimui būdingas neįprastas kalbėjimo tempas, ritmas, taip pat garsų, skiemenų, žodžių ar frazių pakartojimas. Sutrikimas lydimas perdėtos įtampos, didelių pastangų ir antrinio manieringumo.

3) balso sutrikimus: balso valdymo (rezonavimo) sutrikimai (rinofonija – hipernosinumas, hiponosinumas). Sutrikimus nusako patologiška balso kokybė.

2 grupė: kalbos sutrikimai – tai visos kalbos sistemos ar jos dalies sutrikimai, kai asmuo turi sunkumų dėl kalbos išraiškos ir / ar kalbos suvokimo bei rašomosios kalbos sutrikimai kaip šnekamosios kalbos sutrikimų pasekmė. Tai sakytinės, rašytinės ar kitos simbolinės sistemos supratimo ar vartojimo sutrikimas.

Kalbos sutrikimai skirstomi į:

1) fonologinius sutrikimus: garsų tarimo trūkumai dėl akustinių ir artikuliacinių vaizdinių nepakankamumo;

2) kalbos neišsivystymą: visos kalbos sistemos, t. y. fonetikos, leksikos, gramatikos, rišliosios kalbos sutrikimas, pasireiškiantis kalbėjimo išraiškos ar kalbos suvokimo gebėjimų trūkumais. Šis sutrikimas gali būti įvairių laipsnių: žymus, vidutinis, nežymus.

3) kalbos netekimą: visiškas ar dalinis gebėjimo kalbėti ar /ir suprasti kalbą praradimas (totalinė afazija, sensorinė afazija, akustinė mneminė afazija, semantinė afazija, motorinė afazija, sensomotorinė afazija, dinaminė afazija, įgyta afazija su epilepsija).

2011 metų liepos 13 dieną įsigaliojęs naujas teisės aktas – Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011) - pakeitė iki tol galiojusį Švietimo ir mokslo, Sveikatos apsaugos, Socialinės apsaugos ir darbo ministrų 2002-07-12 įsakymą. Žemiau pateikiama palyginimo lentelė.

1 lentelė

2011 metų ir 2002 metų klasifikacijų palyginimas

Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas (2011)	Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos aprašas (2002)
3 grupė	4 grupė

3. Kalbējimo ir kalbos sutrikimai:	4. Kalbos ir kiti komunikācijas sutrikimai:
3.1. Kalbējimo sutrikimai – įvairūs garsu tarimo, sklandaus kalbējimo ir balso sutrikimai. 3.1.1. Fonetiniai sutrikimai: fonetinė artikuliacinė dislalija; dizartrijs (hipotoninė, hipertotoninė); organinis hipernosinumas.	4.1. kalbėjimo sutrikimai – įvairūs fonetiniai sutrikimai: 4.1.1. fonetinė artikuliacinė dislalija; 4.1.2. rinolalija; 4.1.3. dizartrijs; 4.1.4. anartrijs;
3.1.2. Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: Kalbėjimo tempo sutrikimas (patologinė greitakalbystė); Kalbėjimo tempo sutrikimas (patologinė lėtakalbystė) Sklandaus kalbėjimo sutrikimas (neurozinis mikčiojimas).	4.2. kalbėjimo tempo sutrikimai: 4.2.1. greitakalbystė (tachilalija, batarizmas, polternas, balbatavimas); 4.2.2. lėtakalbystė (bradilalija);
3.1.3. Balso sutrikimai: Funkcinis hipernosinumas; Disfonija; Afonija; Fonastenija; Patologinė balso mutacija.	4.3. balso sutrikimai: 4.3.1. afonija (visiškas balso nebuvimas); 4.3.2. balso silpnumas (fonastenija); 4.3.3. disfonija (dalinis balso sutrikimas), rezonavimo sutrikimai;
3.2. Kalbos sutrikimai: <u>3.2.1. Fonologiniai sutrikimai:</u> foneminė akustinė dislalija; foneminė artikuliacinė dislalija; dizartrijs (hipotoninė, hipertotoninė, mišri); organinis hipernosinumas. <u>3.2.2. Kalbos neišsivystymas:</u> Kalbos išraiškos sutrikimas; Kalbos suvokimo sutrikimas; Kalbos išraiškos ir suvokimo sutrikimas;	4.4. kalbos sutrikimai: <u>4.4.1. kalbos neišsivystymas (motorinė alalija, dizartrijs, rinolalija)</u> 4.4.1.1. nežymus; 4.4.1.2. vidutinis; 4.4.1.3. žymus; <u>4.4.2. fonologiniai sutrikimai:</u> 4.4.2.1. foneminė akustinė dislalija; 4.4.2.2. foneminė artikuliacinė dislalija; 4.4.2.3. rinolalija (atviroji, uždaroji, mišrioji);

Dizartriija (hipotoninė, hipertotoninė, mišri); Organinis hipernosinumas; Mikčiojimas. <u>3.2.3. Kalbos netekimas:</u> Totalinė afazija; Sensorinė afazija; Akustinė mneminė afazija; Semantinė afazija; Dinaminė afazija.	4.4.2.4. dizartriija (nežymi, vidutinė, žymi); <u>4.4.3. sutrikdyta kalbos raida:</u> 4.4.3.1. mneminė afazija; 4.4.3.2. semantinė afazija; 4.4.3.3. motorinė afazija; 4.4.3.4. sensorinė afazija; 4.4.3.5. sensomotorinė afazija; 4.4.3.6. įgyta afazija su epilepsija (Landau-Kleffnerio sindromas); <u>4.4.4. sulėtėjusi kalbos raida:</u> 4.4.4.1. nežymiai; 4.4.4.2. vidutiniškai; 4.4.4.3. žymiai; 4.4.4.4. labai žymiai.
	4.5. rašymo sutrikimai: 4.5.1. agrafija; 4.5.2. disgrafija (2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 2.7);
	4.6. skaitymo sutrikimai: 4.6.1. aleksija; 4.6.2. disleksija (2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6, 2.7);
	4.7. įvairūs kiti komunikacijos sutrikimai: 4.7.1. mikčiojimas: 4.7.1.1. neurozinis; 4.7.1.2. panašus į neurozinį; 4.7.1.3. organinis; 4.7.2. elektyvusis mutizmas

Palyginus matyti, kad naujojoje klasifikacijoje kalbėjimo tempo sutrikimai apibūdinami kitaip: šalia lėtakalbystės bei greitakalbystės atsiranda sklандаus kalbėjimo sutrikimas (neurozinis mikčiojimas). Mikčiojimas taip pat aptinkamas kalbos neišsivystymo pogrupyje. Sulėtėjusi kalbos raida naujojoje Lietuvos pedagoginėje psichologinėje kalbėjimo ir kalbos klasifikacijoje priskiriama mokymosi sunkumų grupei. Pastarajai grupei taip pat priskiriami skaitymo ir rašymo sutrikimai, o kalbėjimo ir kalbos sutrikimų grupėje konstatuojami, kaip šnekamosios kalbos sutrikimų pasekmė.

Šie sutrikimai mokytojams kelia didžiausią susirūpinimą. Pirmojoje klasėje skaitymo ir rašymo sutrikimai pasireiškia pastoviu, nekintančiu nesugebėjimu atpažinti, skirti, įsiminti raidžių, jungti į skiemenis, parašyti iš eilės. Jei šnekamojoje kalboje mokinys netinkamai kaito, derina žodžių galūnes, netaisyklingai formuluoja sakinius, disgramatizmas atsispindi ir rašiniuose. Giedrienės (2011) teigimu, rašomosios kalbos sutrikimai – vienas labiausiai paplitusių sutrikimų. Jie skirstomi į rašymo ir skaitymo sutrikimus: agrafija, disgrafija ir aleksija, dsisleksija. Šie sutrikimai dažniausiai pasireiškia kartu. Gerėjant skaitymo įgūdžiams gerėja ir taisyklingo rašymo įgūdžiai. Disgrafija – neurologinio rašymo sutrikimas, dėl kurio asmuo patiria sunkumų formuodamas raidžių geometriją arba rašydamas apibrėžtoje plokštumoje. Lietuvoje disgrafijoms priskiriami visi rašymo sutrikimai, ne tik erdvinio motorinio pobūdžio, bet susiję ir su kitais pažintinių procesų ir veiklos sutrikimais. Taisyklingai tariant, lavėja foneminė klausa, formuojasi gimtosios kalbos foneminiai vaizdiniai su, tik tam tikram garsui, būdingais akustiniais požymiais. Nekintantys foneminiai vaizdiniai įgalina augantį asmenį atlikti garsinę žodžio sudėties analizę – svarbiausią rašymo proceso operaciją. 6 – 7 metų vaikai su normalia kalbos raida lengvai nustato pirmą žodžio garsą, geba nustatyti garso vietą žodyje, sugalvoti žodžių su užduotu garsu. Šie faktai rodo, kad vaikas jau turi susiformavusius gimtosios kalbos fonemų vaizdinius. Taigi šio amžiaus vaikai gali analizuoti žodį garsais ir sintetinti garsus į prasmingą junginį – skiemenį arba žodį. Vaikai su fonologiniais ir lingvistiniais sutrikimais šių galimybių neturi. Akcentuojama fonologinių gebėjimų svarba – neišsivystęs gebėjimas išskaidyti žodį garsais arba susieti garsus su atitinkamomis raidėmis ir verbalinės trumpalaikės atminties sutrikimai yra svarbi disleksijų priežastis. Kalbininkų nuomone, didžioji dalis lietuvių kalbos rašybos atvejų gali būti teisingai atlikti remiantis išlavinta fonemine klausa. Ir tik nedidelė dalis rašybos atvejų susiję su taisyklių mokėjimu. Dėl šios priežasties sunku pervertinti fonologinių procesų reikšmę rašančiajam ar skaitančiajam lietuvių kalba. Kai fonologinių rašytinės kalbos galimybių formavimasis sutrikęs, būtina kuo anksčiau pradėti vaiko sakytinės kalbos sutrikimų įveikimą. Jeigu tai nebuvo padaryta laiku, mokyklos logopedui arba pradinių klasių mokytojui tenka įveikti trūkumus, galinčius sukelti įvairias disgrafijų formas. Geriausia tai daryti, kol

vaikas dar nedaug rašo, būtina pašalinti tiesiogines šių disgrafijų priežastis – fonologinius sutrikimus, artikuliacijos ir foneminio suvokimo trūkumus. Disleksijos tarp lietuvių vaikų pasitaiko žymiai rečiau negu disgrafijos. Literatūroje dažniausiai aprašomos disleksijos dėl audialinių ir fonologinių funkcijų bei vizualinių ir erdvinių funkcijų sutrikimo. Patyręs skaitytojas paprastai neskaito kiekvienos raidės atskirai – perskaito iš karto, vos pažvelgęs. Disleksijos sutrikimą turinčio vaiko sąmonėje tokie skiemenų ir žodžių garsiniai ir vizualiniai vaizdai formuojasi labai palengva, todėl jis skaito lėtai, skaitydamas painioja daugybę raidžių ar jas praleidžia. Įprastiniais mokymo metodais šių sutrikimų įveikti nepavyksta.

Mikčiojimas – tai labiausiai atkreipiantis dėmesį sutrikimas, dažniausiai pasireiškia 2-5 gyvenimo metais, t.y. aktyviai plėtojantis vaiko kalbai. Lietuviškoje klasifikacijoje priskiriamas komunikacijos sutrikimams. Tarptautinėje ligų ir sveikatos problemų klasifikacijoje (TLK–10) mikčiojimas apibrėžiamas kaip *kalbėjimosutrikimas*, kuris pasireiškia garsų, skiemenų ir žodžių pakartojimais, tęsimais, dažnesniais dvejojimais ir pauzėmis, trikdančiomis ritmingą kalbą. Šioje klasifikacijoje nurodoma, kad užsikirtimai sutrikimu turėtų būti laikomi tik tada, jei sunkumo laipsnis yra toks didelis, jog sutrinka kalbos sklandumas.

Medicininėje literatūroje mikčiojimas apibrėžiamas kaip kalbėjimo sklandumo sutrikimas, pasireiškiantis kalbos skersaruožių raumenų traukuliais, atsirandančiais tariant priebalsius žodžio pradžioje ar / ir viduryje, nesant jokio šių raumenų pažeidimo ir organinės smegenų ligos (Avižonienė, Barkauskas, Žičkuvienė, 1996).

Logopedinėje literatūroje mikčiojimas apibūdinamas kaip kalbėjimo tempo ir ritmo sutrikimas (Ivoškuvienė, 1999).

Praktiškai mikčiojimas pasireiškia, kai šį sutrikimą turintis žmogus, kartoja, prailgina garsus, kartoja skiemenis ar vienskiemenius žodžius, daro neįprastai ilgas pauzes tarp skiemenų ar garsų. Užsikirtinėjimas gali būti girdimas arba paslėptas. Tokiu atveju jis gali būti pastebimas tik paties mikčiojančiojo. Užsikirtinėjimo atsiradimo prielaidos ir priežastys labai įvairios. Dažnai mikčiojimas sustiprėja, kai vaikas pradeda lankyti mokyklą. Vaikas, atėjęs į naują aplinką ir kolektyvą, susiduria su įvairiais reikalavimais ir aplinkinių žmonių (mokytojų, bendraamžių) požiūriu bei reakcijomis į jo kalbėjimo ir bendravimo sunkumus. Kuo labiau mokinyš jaudinasi dėl savo kalbėjimo, tuo jam sunkiau adaptuotis ir kontroliuoti užsikirtimus.

Svarbu laiku pastebėti vaiko kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus ir siekti juos įveikti. Šiame procese turėtų dalyvauti ne tik specialieji pedagogai, logopedai, bet aktyviai įsitraukti į ugdymo proceso planavimą turėtų ir vaiko mokytojai bei tėvai. (Garšvienė, Ivoškuvienė, 2003). Mokytojai ar kiti specialistai, norėdami padėti vaikui, turi žinoti ir suprasti kylančius mokymosi sunkumus ar socialines problemas, nes įsisenėję šie sutrikimai traumuoja

bręstančią vaiko asmenybę – jis ima nepasitikėti savimi, kartais puola į neviltį ir pasirenka netinkamą būdą pakelti savo savivertę. Giedrienės (2011) teigimu, dėl to sutrinka vaiko socializacija.

Apibendrintai galima teigti, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai yra labai įvairūs ir kartais lemia nepageidautinas pasekmes individo raidoje, todėl į darbą juos įveikiant ir / ar sušvelninant, turėtų įsijungti ne tik logopedas, bet ir visi ugdymo proceso dalyviai – tėvai, pedagogai bei kiti specialistai, dirbantys su vaikais.

1.2. Poreikio sąvokos esmė ir samprata

Póreikis - tai, ko reikia, ko nors reikmė (Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, 2014). Poreikiai ir jų tenkinimas yra būtini, kad individas ir rūšis išliktų. Poreikis – motyvacinių teorijų sąvoka, vartojama iš dalies kaip motyvo sąvokos sinonimas ir apibūdina stygiaus būseną, verčiančią siekti pasitenkinimo (Benesch, 2002). Poreikis apibrėžiamas įvairiai: psichoanalizė poreikio sąvoką tapatina su libido potraukiais, laikomais visų poreikių pagrindu; į somatiką orientuotos instinktų teorijos nurodo ir kitus instinktus – maitinimosi, savęs išsaugojimo ir kt. Nuo šių vadinamųjų pirminių poreikių skiriami, iš jų kildinami antriniai poreikiai – pripažinimo, domėjimosi ir kt.; į socialinę psichologiją orientuotos teorijos pabrėžia socialinius poreikio veiksnius – šeimą, grupę, visuomenę. Maslow (2006), aiškindamas poreikio sąvokas, aprašo ir aukštesnius poreikius, kurie iškyla patenkinus žemesnius. Jiems priskiriamas, visų pirma, saviraiškos poreikis. Literatūros analizė rodo, kad poreikio sąvokos aiškinimas neatsiejamas nuo motyvacijos sąvokos aiškinimo.

Poreikis yra tai, ko reikia žmogui arba socialinei sistemai pagrįstai funkcionuoti tam tikroje situacijoje (Johnson, L.C., cit. Ališauskas, 2007). Poreikis apibrėžiamas, kaip tam tikra individo būseną, kuomet patiriamas nervinis psichinis įsitempimas, dėl asmens egzistavimui būtinų dalykų stygiaus, trūkumo.

Žmogui būdingi biologiniai ir socialiniai poreikiai. Gerti, valgyti, kvėpuoti, ilsėtis – biologiniai poreikiai. Psichologai, kurie manė, kad poreikiai yra pagrindiniai elgesį skatinantys mechanizmai, sukūrė vadinamąjį pusiausvyros elgesio modelį. Atsiradus poreikiui, organizmo pusiausvyra sutrinka, ir jis, žinoma, siekia atsikratyti atsiradusios įtampos bei atstatyti tą pusiausvyrą. Taigi, motyvacija yra įtampos būseną, verčianti organizmą siekti pusiausvyros, ramybės būsenos. Žmogus yra lyg ir pasyvus, tik organizmo poreikiai verčia jį atitinkamai elgtis (Bieliauskaitė, 1993).

Pagrindinė asmenybės aktyvumo priežastis yra įvairūs poreikiai, atsirandantys ir instinktinių potraukių, ir pažinimo (kognityvinės) asmenybės patirties pagrindu (Jacikevičius, 1999). Poreikių yra daugybė, psichologai juos įvairiai klasifikuoja. Pagal kilmę poreikiai gali būti gamtiniai arba kultūriniai. Gamtiniais laikomi tokie poreikiai, kuriems neesant individas negalėtų egzistuoti (poreikis maistui, tam tikrai temperatūrai, priešingos lyties asmenims). Kultūriniai poreikiai susiformavo žmonių visuomenėje. Jie yra skirtingi, nes priklauso nuo to, kokiose grupėse gyvena asmenybė, kokias kultūrinės tradicijas puoselėja ir kt. Pagal pobūdį poreikiai skirstomi į materialius ir dvasinius. Asmeniniai – atskirų individų poreikiai ir asmeniniai – visuomeniniai būdingi ne tik atskiriems individams, bet ir grupėms. Veikti žmogus pradeda tada, kai iškyla koks nors vaizdinys apie objektą, galintį patenkinti poreikį – tai yra tiesioginis veiklos objektas. Žmogaus gyvenime gyvybiškai svarbią vietą užima socialiniai poreikiai: saugumo poreikis pasireiškia jau ankstyvoje kūdikystėje ir tuo metu būna vienas iš pagrindinių.

Labiausiai mintį apie poreikius sąryšyje su motyvacija nagrinėjo amerikiečių psichologas A. Maslow (2006). Įsivaizduotą poreikių visumą, dar vadinamą poreikių piramide, jis surūšiuo tokią hierarchinę tvarką: 1) *fiziologiniai* (Jacikevičiaus (1999) vadinami gamtiniais): kvėpavimas – akivaizdu, nekvėpuodamas žmogus neišgyventų, kaip ir be maisto, vandens, sekso – kuris atlieka reproduktivinę funkciją, ar miego; 2) *saugumo*: svarbu apsaugoti kūną nuo sužeidimų šalčio..., uždarbis, resursai, kad išgyventi visuomenėje, šeima, nes taip lengviau išlikti, sveikatos bei nuosavybės saugumas; 3) *meilės, socialinio ryšio*: draugystė, tampa itin svarbi patenkinus saugumo poreikį, kaip ir šeima bei seksualinis intymumas; 4) *savivertės*: savęs vertinimo jausmas, pasitikėjimas, pasiekimai, pagarba kitiems ir iš kitų; 5) *savęs realizavimo*: dora ir moralė, kūrybiškumas, gebėjimas pozityviai spręsti problemas, išankstinių nuostatų neturėjimas, faktų priėmimas. Motyvacijos teorija teigia, kad žmonių motyvus galima nuosekliai išsidėstyti pagal penkis poreikių lygius.

Maslow (2006) teigia, kad jeigu individo gyvenime labai visko trūksta, pagrindinė žmogaus motyvacija bus fiziologiniai, o ne kiti poreikiai. Jeigu trūksta maisto, saugumo, meilės, pagarbos, asmuo labiausiai norės maisto, bet ne kitų minėtų dalykų. Tačiau pasikeičia žmogaus troškimai, kai maisto gausu. Iš karto atsiranda kitų poreikių. Kai savo ruožtu patenkinami šie poreikiai, atsiranda naujų. Kaip tik tai ir turima galvoje, kai sakoma, kad pamatiniai žmogaus poreikiai sudaro hierarchiją pagal sąlygišką jų svarbumą. Kai fiziologiniai poreikiai yra patenkinti, pradeda reikštis kita poreikių grupė, kurią sąlyginai priskirtume saugumo poreikių kategorijai, kurioje išrikiuoti saugumo, stabilumo, priklausomybės, apsaugotumo, laisvės nuo baimių, nerimo ir t.t. poreikiai. Maslow (2006) nurodo, jog stebėjimai leidžia apibendrinti, kad

vidutinis vaikas mūsų visuomenėje paprastai linkęs gyventi saugiame, sutvarkytame, prognozuojamame, dėsningame, surikiuotame pasaulyje, kuriuo jis gali pasikliauti, kuriame nevyksta netikėtų, nesuvaldomų, chaotiškų ar kitokių pavojingų dalykų, kuriame bet kada tėvai ar gynėjai gali užstoti nuo grėsmės. Sklandžiai funkcionuojančioje, stabilioje, pozityvioje visuomenėje asmuo, kuriam sekasi, dažniausiai jaučia, kad jo saugumo poreikiai patenkinti. Tokia visuomenė, paprastai, apsaugo savo narius. Tokios visuomenės nario saugumo poreikiai jau nėra aktyvūs motyvuojantys veiksniai. Kaip sotaus - nekankina alkis, taip ir saugus - nejaučia jokios grėsmės saugumui. Saugumo poreikiai gali itin išryškėti, kai iškyla reali grėsmė būti nesuprastam, kaltinamam, smerkiamam, nepriimtinam grupėje, pavyzdžiui, dėl tam tikrų sutrikimų, kaip šiuo atveju dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Pasitaiko, kad suaugusieji, tėvai ar ugdytojai, nesupranta sutrikimo priežasties ir kaltina vaiką tingėjimu, nesimokymu, neklusnumu. Draugai atstumia, nes jo nesupranta. Vaikas, atsidūręs tokioje situacijoje, negali išsivaduoti nuo baimės, nerimo, chaoso. Tuomet vaikas reaguodamas į susidariusią nesaugią situaciją regresuoja, pasitraukia į saugumo poreikių lygmenį ir pasiruošia apsiginti, aukštesni poreikiai tampa neaktyvūs ir nemotyvuoja.

Kai fiziologiniai bei saugumo poreikiai, pakankamai gerai patenkinti, ateina laikas pasireikšti meilės, palankumo ir priklausomybės poreikiams. Dabar žmogui teks pajusti, kaip smarkiai stumia į neviltį vienatvė, atstumtis, draugų neturėjimas. Patenkinus šiuos poreikius - žmogus pajus pastovaus, tvirtai pagrįsto jo vertinimo poreikį, taip pat savigarbos, savęs vertinimo bei kitų rodomos pagarbos poreikį. Pastarųjų poreikių patenkinimas suteikia pasitikėjimo savimi - savo vertės, adekvatumo, naudingumo ir reikalingumo pasaulyje jausmą. Jeigu šie poreikiai lieka nepatenkinti - žmogui sukeliama nevisavertiškumo, silpnumo, bejėgiškumo jausmai. Anot autoriaus, tokie jausmai, atitinkamai, sukelia bendrą nusivylimą arba skatina neurotines tendencijas. Galiausiai, patenkinus visus šiuos poreikius, rasis naujas nepasitenkinimas ir nerimas - savęs aktualizavimo poreikis. Žmogus privalo būti tuo, kuo jis gali būti, realizuoti save.

Maslow (2006) teigia, kad kognityviniai sugebėjimai yra prisitaikymo instrumentų rinkinys, o šie instrumentai, be kitų atliekamų funkcijų, patenkina ir mūsų pamatinius poreikius, tai aišku, kad bet kokia grėsmė jiems, bet kokia deprivacija ar trukdymas jais nevaržomai pasinaudoti netiesiogiai keltų grėsmę ir patiems pamatiniams poreikiams. Poreikiai pažinti ir suprasti vaikystėje gali išryškėti net stipriau negu saugumo poreikis. Turime pasirūpinti, kad tam neatsirastų kliūčių, kurias gali sukelti kai kurie kalbėjimo ir kalbos sutrikimai. Kognityvinių impulsų patenkinimas teikia subjektyvų pasitenkinimą ir aukščiausią patirtį. Kliūčių įveikimas siekiant patenkinti kognityvinius poreikius, patologijos išryškėjimas jų nepatenkinus, būtinybė

patenkinti kognityvinius poreikius kaip žmogaus potencialų išskleidimo iki galo prielaida – visa tai byloja, kad kognityvinis poreikis yra pamatinis.

Poreikio patenkinimas taip pat lemia ir charakterio formavimąsi – patobulina, sustiprina individą. Būtent šia prasme Goldsteinas (cit. Maslow, 2006) teigė, kad kiekvieno konkretaus poreikio patenkinimas ilgai paaiškėja esąs žingsnis, žengiamas saviraiškos link. Žmonės, kurie ankstyvoje vaikystėje jautėsi saugūs ir stiprūs, paprastai ir išlieka saugūs bei tvirti ir vėlesniame gyvenime. Tinkamas poreikių patenkinimas ankstyvajame amžiuje yra labai svarbus asmenybės vystymuisi – tai tampa apsaugos veiksmu, kuris padeda vaikui priešintis ir įveikti riziką, atsirandančią vystantis asmenybei.

Pamatiniai poreikiai susirikiuoja į gana aiškią hierarchiją, kuri pagrįsta sąlygiško jų stiprumo principu. Gyventi aukštesniais poreikiais – tai reiškia būti biologiškai aktyvesniam, ilgiau gyventi, būti sveikesniam, geriau miegoti, turėti apetitą ir t.t. Aukštesniųjų poreikių patenkinimas laiduoja labiau trokštamus rezultatus: daugiau laimės, ramybės, turtingesnę vidinę gyvenimą. Siekimas patenkinti aukštesnius poreikius išreiškia bendrą polinkį būti sveikam ir tendenciją toli nuo psichopatologijos. Aukštesniųjų poreikių tenkinimui reikia palankesnių išorės sąlygų, palankesnės aplinkos šeimoje, švietimo sistemoje ir kt. Aukštesniųjų poreikių iškilimas ir jų patenkinimas sukelia pageidautinus pilietinius ir socialinius padarinius. Žmonės, kurių pamatiniai poreikiai patenkinti tiek, kad jie gali trokšti meilės ir pagarbos, linkę išsiugdyti tokias savybes, kaip ištikimybė, draugiškumas, pilietinis sąmoningumas, ir tapti geresniais tėvais, vyrais, mokytojais, valstybės tarnautojais. Žmogaus poreikiai nėra visiškai gryni, jie modifikuoti kultūros, tikrovės ir galimybių (Maslow 2006).

Aukštesnius, sudėtingesnius žmogaus poreikius galima ir kitaip grupuoti. Daugiausia dėmesio Maslow skyrė paskutiniam - aukščiausiam poreikiui iš savo sukurtos piramidės. Jis manė, kad labai svarbu asmeniui aktualizuoti arba *save realizuoti*. Maslow teigė, kad savęs realizavimo poreikis yra toks pats stiprus, kaip fiziologinis poreikis - kvėpuoti ar valgyti. Nepatenkinęs šio poreikio, žmogus nesijaučia laimingas. Psichologas argumentuoja, kad kiekvieną kartą, bet kuris žmogus, sprenddamas, turi galimybę rinktis mažiausiai iš dviejų pasirinkimo variantų – žengti pirmyn - link savęs realizavimo ar žengti atgal - į saugumo zoną. Kuo dažniau asmuo praleidžia galimybę žengti pirmyn, tuo labiau didina skirtumą tarp to, kuo jis yra ir kuo galėjo tapti. Vėliau tas skirtumas pasireiškia neigiamomis emocijomis, nerimastingumu, liūdesio, savigraužos jausmais, depresija.

Anksčiau buvo minėta, kad dėl neišplėtos kalbos, kitų kalbėjimo ir kalbos sutrikimų sunkiau spręsti žodinius uždavinius, mokytis pasaulio pažinimo ir kitų dalykų, mokiniai nepajėgia išmokti naujos, vis sudėtingesnės įvairių dalykų terminijos, būdingų posakių,

nesklandžiai dėsto savo mintis. Dėl šių problemų dažnai patiriantis nesėkmę vaikas jaučiasi nevisavertis - tai įrodo Makušienės (2004) atliktas tyrimas, kuriuo buvo nustatyta, kad pradinių klasių mokinių, turinčių kalbos sutrikimų, savęs vertinimas, apimantis jų savijautą su bendraamžiais, tėvais ir veiklą mokykloje, yra menkesnis nei gerai kalbančių bendraamžių. Vadinasi, neatpažinus ar neradus būdo, kaip patenkinti specialiuosius šių mokinių poreikius, taip pat lieka nepatenkinti jų socialiniai - saugumo ir savęs vertinimo poreikiai. Nepatenkinus šių poreikių, aukščiausias ir sudėtingiausias savęs realizavimo poreikis taip pat gali likti nepatenkintas. Tai gali nulemti žmogaus pasirinkimą: bijodamas nesėkmės žmogus per dažnai pasilieka saugumo zonoje ir neišnaudoja galimybių kuriant ir realizuojant save kaip asmenybę. Analizuojant bendrojo ugdymo klasėse besimokančių vaikų socialines ir psichologines savybes, konstatuotas esminis skirtumas tarp specialiųjų poreikių turinčių vaikų ir jų bendraamžių: specialiųjų poreikių vaikai yra pasyvesni, negatyviau vertina savo savijautą, jiems būdingesnis padidėjęs nerimastingumas, kuris ypač pasireiškia žinių tikrinimo baime, saviraiškos baime, bendru nerimu, baime bendrauti su mokytojais, baime nepatenkinti aplinkinių lūkesčių (Ališauskas, 2007).

Autoriaus nuomone, ugdymo procese problemų gali kilti dėl *nesusišnekėjimo*, kai orientuojamasi į *savo* poreikius, nepakankamai įvertinant kitų šio proceso dalyvių poreikius. Iki šiol nepakankamai apibrėžtas poreikių aiškinimosi būdas. Todėl, anot Ališausko, svarbu išmanyti kiekvieno ugdymo proceso dalyvio poreikius, poreikių vertinimo būdus, apklausti paslaugų vartotojus – pedagogus, tėvus, vaikus. Tačiau ne visada vartotojai gali išreikšti savo poreikius, todėl šis būdas negali suteikti viso vaizdo apie poreikį. Sužinoti įvairių bendruomenės narių nuomonę apie paslaugų poreikį, apibrėžti poreikius padeda statistikos duomenys: vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, skaičius rajono ugdymo įstaigose rodo logopedinės pagalbos poreikį; dirbančių logopedų ir jų etatų skaičius rajono ugdymo įstaigose rodo, ar sąlyginai tas poreikis gali būti patenkinamas.

Taigi, aktualu atlikti apklausą ir išsiaiškinti, kokie Lazdijų rajono bendrojo ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų, mokinių tėvų bei logopedų lūkesčiai. Svarbu žinoti, ar vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, poreikis gauti logopedinę pagalbą yra pakankamai tenkinamas.

1.2.2. Logopedinės pagalbos poreikis

Hallagan, Kaufman, (2003) teigia, kad daugiau nei milijonui (maždaug ketvirtadaliui visų specialųjį ugdymą gaunančių) vaikų paslaugos teikiamos pirmiausia dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Ališauskas (2003) nurodo, kad įvairiose šalyse pateikiamas skirtingas specialiųjų

poreikių turinčių vaikų skaičius visoje vaikų populiacijoje. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje, Australijoje, Kanadoje tokių vaikų yra apie 20 %, JAV- 12 %, Italijoje- 2%. Labinienė, Aidukienė (2003) nurodo, kad šie vaikai sudaro 9 % visos Lietuvos moksleivių. Ališausko teigimu JAV tarp įvairių specialiųjų poreikių mokinių didelę dalį sudaro ugdytiniai, turintys kalbos ir kalbėjimo sutrikimų, tai antra grupė po dominuojančios specifinių mokymosi sutrikimų grupės. Lietuvoje ugdytiniai, turintys kalbos, kalbėjimo ir komunikacijos sutrikimų, sudaro dominuojančią - didžiausią specialiųjų poreikių ugdytinių grupę. Giedrienė (1986) nurodo, kad į pradinės klases patenka apie 16 %, o į parengiamąsias net 40 % vaikų, turinčių įvairių kalbos ir kalbėjimo sutrikimų. Bagdonas (2003) teigia, kad net 60% specialiųjų poreikių vaikų kontingento sudaro sutrikusios kalbos ir komunikacijos vaikai. Bagdono (1995) teigimu, rašymo sutrikimai - vienas iš labiausiai paplitusių mokymosi sutrikimų. Rašomosios kalbos sutrikimai (skaitymo ir rašymo sutrikimai) dažniausiai yra šnekamosios kalbos sutrikimų pasekmė. Autoriaus duomenimis, apie 10 – 15% pradinukų turi įvairių rašymo sutrikimų. Dalis šių sutrikimų, baigiantis pradinio mokymo ciklui, išnyksta savaime ugdant pagal bendrąją programą, tačiau apie 7 -9 % atvejų, neteikiant specialios pagalbos, išlieka vyresnėse klasėse, ir toks vaikas, o vėliau jaunuolis lieka mažai raštingas. Mattheews, Frattali (cit. Hallagan, Kaufman, 2003) manymu, apie 10 – 15% ikimokyklinio amžiaus vaikų ir apie 6% pagrindinio ugdymo klasių bei pradinių klasių vaikų turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Apie 2 – 3 % ikimokyklinio amžiaus vaikų ir apie 1% mokyklinio amžiaus vaikų turi kalbos sutrikimų. Balčiūnienės (2012) teigimu, Lietuvoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimai diagnozuojami 7 – 9% vaikų. Prognozuojama, kad įvairių komunikacijos sutrikimų per ateinančius metus padaugės, nes tobulėjant medicinai, išgyvena vis daugiau vaikų su sunkiomis negaliomis, kurios turi įtakos komunikacijai. Taigi, mokyklose reikia daugiau kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikos specialistų, o specialiojo ir bendrojo ugdymo pedagogai turi geriau susipažinti su komunikacijos sutrikimais ir padėti šiuos sutrikimus turintiems vaikams tinkamai komunikuoti.

Mokslo studijoje apie vaikų specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą Lietuvoje ir užsienio šalyse (Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis ir kt., 2011) tarp nagrinėjamų įvairių švietimo pagalbos teikimo vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, aspektų, analizuojamas ir logopedinės pagalbos teikimo lygis ir jos poreikis Lietuvos ugdymo įstaigose. Pateiktoje tyrimų analizėje atskleidžiama, kad logopedo pagalba, kalbos ir kitų kalbinio bendravimo sutrikimų identifikavimo srityje bei teikiant tiesioginę pagalbą vaikui, padedant jam įveikti kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, vertinama palankiai, tačiau poreikis išlieka. Logopedo pagalbą mokinių vertinimo ir ugdymo(si) procese labiausiai vertina ugdymo įstaigų administracijos atstovai ir specialistai, o nepalankiai vertino bei dėl esamos situacijos nepasitenkinimą išreiškė

ugdytinių tėvai. Jie nurodė jog labiausiai logopedo pagalbos reikia, šviečiant mokyklos bendruomenę kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo, sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais. Pedagogai pageidautų, kad logopedas padėtų, pritaikyti mokomąją medžiagą ir mokymo priemones ugdytiniams. Pedagogai ir tėvai pageidautų efektyvesnės konsultacinės logopedo pagalbos. Atlikti tyrimai rodo, kad daugelyje logopedo pagalbos sričių situacijos įvertinimas yra žemesnis nei poreikio, pagalba įvertinta, kaip vidutiniškai veiksminga. Tėvai, pedagogai, specialistai ir administracijos atstovai išreikia požiūrį, kad šalyje logopedo pagalbos poreikis įvairiose srityse yra didesnis už tą pagalbos lygį, kurį šiuo metu teikia šalies logopedai. Pedagogai ir tėvai norėtų, kad logopedas kartu su vaiku, tėvais, mokytojais tartųsi ir rengtų rekomendacijas dėl vaiko ugdymo.

McLeod, Harrison, McAllister, McCormack, (2013) teigia, kad dar likus metams iki formalaus mokyklos lankymo, kol vaikams yra 4 – 5 metai, turi būti ugdomi fundamentiniai kalbėjimo ir kalbos įgūdžiai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi gebėti suprasti ir būti suprasti tų, su kuriais jie bendrauja. Aiški ir suprantama kalba yra esminis intervencijos tikslas sutrikusios kalbos vaikams. Svarbu ne tik įvertinti vaikų kalbą, bet nepamiršti, kokia pagalba teikiama vaikams. Glogowska, Campbell, (2000) bei Ivoškuvienė, Mamonienė (2002) nurodo, kad kalbėjimo ir kalbos specialistai, dirbdami su ikimokyklinio amžiaus vaikais, kurie turi kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, į savo darbo programas įjungia ir tėvus. Razali, (2013) pritaria, kad tėvai gali ir geba patenkinti savo vaikų individualius poreikius, gali juos apsaugoti ir moraliai paremti.

Švietimo ir mokslo ministerijos inicijuotų tyrimų duomenimis apie specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemas (Bagdonas ir kt., 2003) pažymima, kad vaiko ugdymo(si) sėkmei, taigi ir jo savijautai mokykloje turi įtakos ir specialiosios pagalbos prieinamumas. Klausiant, kokio specialisto reikėtų labiausiai, tėvai nurodė, jog jų vaikams labiausiai reikalinga logopedo pagalba. Labiausiai reikalinga tėvai laiko logopedo (48,1 %), specialiojo pedagogo (40,4%) bei psichologo (42,3%) pagalbą. Tėvams rūpi logopedo pagalba, 76,6 % apklaustųjų pripažįsta, jog vaikai ją gauna.

Įvairūs bendrųjų mokyklų pradinių klasių ugdytinių pažangumo ir kalbos tyrimai (Garšvienė ir kt., 2000; Ivoškuvienė ir kt., 2002; Bankauskienė, Jegelevičienė, 2006; Zambacevičienė, 2006 ir kt.) parodė, kad kalbos raidos sutrikimai - dažna prasto mokymosi priežastis, kuri turi neigiamos įtakos mokinių socialinei adaptacijai mokykloje, vaikai ateina nepasiruošę kalbiniu požiūriu, ribočiau mokantys kalbą nei įprastai besivystantys vaikai. Dažnas pradinių ir aukštesniųjų klasių mokytojas turi ar turėjo mokinių, kurie iš prigimties guvūs, viską puikiai supranta, greitai orientuojasi mokyklos aplinkoje ir bendravimo su aplinkiniais

situacijose, adekvačiai vertina savo ir kitų elgesį, bet susiduria su sunkumais mokantis skaityti, rašyti, skaičiuoti; daro daug specifinių, sunkiai įveikiamų klaidų (Monkevičienė, 2003). East, Evans (2008) teigimu, pedagogai ir tėvai gali labai dažnai nesuprasti, kodėl vaikas patiria kalbėjimo, kalbos, rašymo sunkumų, todėl mokiniai išgyvena didelę psichologinę įtampą. Autorius taip pat pažymi, jog mokiniai rašydami negali lengvai atskleisti, ką moka, supranta, todėl mokytojai linkę nepakankamai įvertinti jų gebėjimus. Dažnai vaiko mokymosi sunkumai aiškinami prasta motyvacija, nerūpestingumu, tingumu, skubėjimu. Nepatenkinus vaiko logopedinės pagalbos poreikio, gali atsirasti daugybė kitų poreikių, kurie taip pat lieka nepatenkinti dėl nežinojimo, nesupratimo. Pradedama suktis žlugimo ir žlugdymo ratas – sudėtinga užduotis – nesupranta ar nepakankamai supranta užduotį – neadekvatūs įgūdžiai – atsiranda mokymosi sunkumai – blogi pasiekimai – neigiama draugų, tėvų, mokytojų reakcija – nepasitikėjimas savimi – nyksta mokymosi motyvacija – prasideda frustracija – nemaloni emocinė būseną dėl negalėjimo įveikti sunkumų – uždarumas agresyvumas ir kt. - žlugimas – sutrikimas - psichosomatiniai susirgimai ir kt. (Ivoškuvienė (2014). Be specialios pagalbos vaikai mokymosi negalių neįveikia, todėl pasmerkti nuolatiniams nesėkmėms, įtampai (Giedrienė, Monkevičienė, 1995). Taigi, viena iš svarbiausių sėkmingą vaiko mokymąsi mokykloje nulemiančių sąlygų – išsivysčiusi ir taisyklinga jo kalba. Įvairūs kalbėjimo vystymosi sunkumai nulemia mokymo(si) sėkmę, trukdo sėkmingai bendrauti su aplinkiniais. Laiku nenustačius, neištyrus šių sutrikimų ir nesuteikus pagalbos lieka nepatenkinti socialiniai - saugumo ir savęs vertinimo - poreikiai. Nepatenkinus šių poreikių, gali likti nepatenkintas aukščiausias žmogaus - savęs realizavimo poreikis. Kaffemanienė, Reseckienė (2008) tikina, kad teigiami rezultatai galimi tik kryptingai ir, žinoma, kompleksiskai ugdant vaiko gebėjimus, nes skirtingi vaikai, skirtingi ir jų fiziologiniai bei psichologiniai ypatumai, kurie išreiškiami poreikiais, reikalauja ugdymui sudaryti palankias sąlygas. Kompleksiškumas ir visapusiškumas - vienas svarbių vaiko ugdymo(si) principų. Efektyvesnė pagalba yra ta, kuri suteikta anksčiau, kuo ankstyvesnė pagalba, tuo geresnių rezultatų tikimasi. Svarbus yra tėvų, mokytojų, specialistų (gydytojų, psichologų, logopedų, specialiųjų pedagogų) bendradarbiavimas, modifikuota aplinka, teigiama nuostata - tuomet išnyksta stresas, gerėja savęs vertinimas, padidėja dėmesingumas, grįžta mokymosi motyvacija, tobulėja įgūdžiai, geresni įvertinimai, mažėja disfunkcija, patiriama sėkmė, kuri atveria galimybes pasitikėjimui, kūrybiškai veiklai, savirealizacijai – patenkinus šį aukščiausią, anot Maslow, tokį pat stiprų, kaip valgyti arba kvėpuoti, poreikį žmogus tampa laiminga ir visavertė asmenybė.

Apibendrinant galima teigti, kad kalbėjimo ir kalbos sutrikimai yra labai įvairūs, todėl į darbą, juos atpažįstant, įveikiant ir / ar sušvelninant, turi įsitraukti pilnavertė specialistų

komanda, kurioje svarbią vietą šiuo atveju užima logopedas. Svarbu patenkinti žemesnius fiziologinius, saugumo, meilės, socialinius, vertinimo poreikius, tarp kurių galima išvelgti ir logopedinės pagalbos poreikį, tam, kad vėliau būtų patenkintas aukščiausias ir svarbiausias - žmogaus savęs realizavimo poreikis.

2 skyrius. LOGOPEDINĖS PAGALBOS POREIKIS IR JO TENKINIMAS LAZDIJŲ RAJONE.

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimą vertina ir kokį poreikį jai išreiškia ugdymo proceso dalyviai – mokytojai, mokinių tėvai, ir logopedai.

Tyrimo uždaviniams spręsti derinti kiekybiniai ir kokybiniai tyrimo metodai (Merkys, 1999, Kardelis, 2002).

Mokslinės literatūros, empirinių tyrimų rezultatų teorinė analizė ir apibendrinimo metodas padėjo atskleisti naujos informacijos apie tyrimo objektą, sužinoti apie naujausius specialistų darbus, rasti savo tyrimų faktus patvirtinančią arba prieštaraujančią jiems medžiagą, koncentruojantis ties esminiu tyrimo dalyku – logopedinės pagalbos teikimu ir poreikiu Lazdijų rajono ugdymo įstaigose.

Prieš pradėdant sudaryti anketas, vyko diskusijos, pokalbiai su rajono PPT logopedu, mokyklų mokytojais, tėvais ir ugdymo įstaigose dirbančiais logopedais, susitikus su jais ugdymo įstaigose. Kreiptasi į mokyklų vadovus, prašyta leidimo atlikti tyrimą jų vadovaujamosiose įstaigose.

Tyrimo duomenų analizei rinkti pasirinktas anketinės apklausos metodas, padėjęs atskleisti logopedinės pagalbos bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose turinį, situaciją ir logopedinės pagalbos poreikį ugdymo įstaigų mokytojų, tėvų bei logopedų vertinimu.

Dalis anketų klausimų identiški visiems tyrimo dalyviams, atspindintys logopedo veiklos komponentus ir įgalinimo teorijos metodologines nuostatas. Tai leido ne tik išsiaiškinti respondentų nuomones, vertinimus logopedinės pagalbos teikimo požiūriu, bet ir tarpusavyje juos palyginti.

Atsakymams į konkrečiai suformuluotus klausimus žymėti naudotos ranginės skalės, pateikti klausimai su vieno ir kelių atsakymų variantų pasirinkimo galimybe, taip pat buvo prašoma pareikšti savo nuomonę – pateikti atviri klausimai. Tikintis didesnio respondentų atvirumo, pateiktos anoniminės anketos elektroniniu būdu apklausa.lt svetainėje. Nuorodos į

klausimynus respondentams išsiuntinėtoms elektroniniu paštu, pasinaudojus Švietimo centro ir rajono metodinių būrelių pirmininkų sukauptais pedagogų elektroninio pašto kontaktais.

Logopedžių apklausa (1 priedas) - be bendrų klausimų visiems respondentams, jų prašyta atsakyti į klausimus: ar teikiate pagalbą įstaigos bendruomenei dirbdama su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų? Kas padeda spręsti išskylančias problemas dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų? Koks darbo krūvis ir keliose įstaigose dirbate? Koks požiūris į logopedo darbą? Su kokiais sunkumais, problemomis susiduriate? Kaip juos galima būtų spręsti? Paskutiniai klausimai su laisvai formuluojamais atsakymais buvo skirti problemų įvardijimui, prašant nurodyti sunkumus, susijusius su kalbėjimo ir kalbos bei rašymo ir skaitymo sutrikimų turinčiųjų ugdymu, taip pat prašoma pateikti pasiūlymų, kaip problemas būtų galima spręsti.

Pedagogų anketose (2 priedas) klausta, ar jie susiduria su mokiniais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų? Kaip vertina savo turimas žinias apie vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ugdymą? Iš kur gauna informacijos apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus? Ar teko dalyvauti seminaruose, kursuose ar konferencijose apie darbą su vaikais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių? Ar reikalinga logopedo pagalba mokykloje dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų? Kaip vertina logopedo darbą savo įstaigoje?

Tėvų apklausoje (3 priedas) – pateikta daugiau asmeninių, tik apie jų vaikus klausimų. Ar jie žino koks jų vaiko sutrikimas? Kieno pagalba, jų nuomone, geriausiai padėtų įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus? Koku būdu gauna informaciją apie vaiko kalbos raidą? Kokią pagalbą logopedas teikia vaikui? Kaip dažnai teikia pasiūlymus, kaip dirbti su vaiku namuose? Ar vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo? Tėvų amžius, gyvenamoji vieta ir išsilavinimas buvo svarbūs analizuojant, koks yra jų santykis su gebėjimu laiku indentifikuoti savo vaiko raidos sutrikimus bei laiku jam suteikti reikalingą pagalbą prieš pradėdant lankyti mokyklą ir vėliau – bendradarbiaujant su pagalbą teikiančiais specialistais.

Tyrimas vyko rajono bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Dalyvavo trijų gimnazijų, aštuonių rajono mokyklų, dviejų vaikų darželių – lopšelių ir dviejų darželių - mokyklų pedagogai. Pirmiausiai gauti ugdymo įstaigų (mokyklų ir vaikų darželių) vadovų sutikimai dalyvauti tyrime. Anketos į ugdymo įstaigas buvo persiunčiamos asmeniškai susitarus su vadovais. Paaiškinta, koks apklausos tikslas. Mokytojai į tyrimą buvo įtraukti persiunčiant anketų nuorodas į elektroninio pašto dėžutę. Su visomis Lazdijų rajonougdymo įstaigose dirbančiomis logopedėmis buvo tartasi asmeniškai. Jų mūsų rajone yra septynios. Logopedės ne tik sutiko dalyvauti apklausoje, bet ir geranoriškai padėjo anketuojant tėvus (globėjus, rūpintojus), kurių vaikai turi kalbėjimo ir kalbos bei kompleksinių sutrikimų, dėl kurių jų vaikai

patiria įvairių mokymosi (skaitymo, rašymo ir kt.) sunkumų. Prieš vykdant pagrindinį tyrimą - atliktas apžvalginis tyrimas, per kurį anketas užpildė 1 logopedas, 2 tėvai ir 5 mokytojai. Tyrimo metu atliktas sudarytos anketos validumo patikrinimas. Tai leido išvengti klausimų formulavimo neaiškumų ir netikslumų.

Planuota tyrimo imtis - 200 apklausos dalyvių: 1 PPT logopedas, 7 rajono logopedai, 109 pedagogai, 83 tėvai vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Iš 200 logopedams, pedagogams ir tėvams išplatintų anketų sugrižo 122. Duomenų analizei naudojamos 122 anketos. Jos sudaro 61% visų išplatintų anketų. PPT logopedas buvo apklaustas asmeniškai – struktūruoto interviu metodu.

2.2. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyviai 57 mokytojai, 57 tėvai ir 8 logopedai (tarp jų PPT logopedas). Kiekybinis tyrimas – pedagogų ir tėvų apklausa: N =114; kokybinis tyrimas – struktūruotas interviu PPT logopedas ir rajono logopedai: N = 8.

Tyrimo duomenys buvo apdoroti Excel programa. Daugeliu atvejų taikyti įprasti aprašomosios statistikos metodai (absoliutiniai ir santykiniai dažniai), t.y. analizuojami kiekvieno atsakymų į anketos klausimus varianto dažnis ir kiekvieno atsakymo procentinis dažnis, kuris gaunamas kiekvieno atsakymo variantų skaičių dalijant iš stebėjimų skaičiaus, t.y. bendro apklaustųjų skaičiaus.

Anketų atvirų klausimų duomenims apdoroti pasirinktas turinio analizės metodas. Turinio elementai buvo grupuojami į kategorijas pagal semantinę panašumą ir reikšmes (Kardelis, 2006; Kaffemanienė, 2006). Taip pat pateikti tikslūs respondentų atsakymai.

Kiekybinio ir kokybinio tyrimo rezultatų pagrindu parengtos išvados.

Dauguma tyrimo dalyvių - mokytojai ir mokinių tėvai. Mažiausią tyrimo dalyvių dalį sudaro logopedai, tačiau jų nuomonė šiame tyrime labai svarbi: nuo jų profesionalumo ir požiūrio į savo vykdomas funkcijas didele dalimi priklauso teikiamos specialiosios pedagoginės pagalbos veiksmingumas.

2.3. Tyrimo rezultatų analizė

2.4. Tyrimo dalyvių demografinių duomenų aptarimas

Logopedės. Rajono bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose 2014 - 2015 mokslo metais dirba 7 logopedės. Iš jų 4 dirba dviejose ugdymo įstaigose ir 3 – vienoje ugdymo įstaigoje. Visos 7 baigusios Šiaulių universitetą, įgijusios bakalauro laipsnį: 6 – Socialinės gerovės ir negalės fakultete; 1 - Tęstinių studijų institute.

Logopedžių pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas:

2 lentelė

Logopedžių kvalifikacinė kategorija, %

Logopedas		Vyr. Logopedas		Metodininkas		Ekspertas	
4	57,1 %	2	28,6 %	1	14,3%	0	0 %

Apklaustos duomenys rodo, kad daugiausia logopedžių turi logopedo kvalifikacinę kategoriją, o aukščiausios – eksperto kategorijos neturi nė viena rajone dirbanti logopedė. Taigi, bendra, rajone dirbančių logopedžių, kvalifikacinė kategorija nėra itin aukšta.

3 lentelėje atskleidžiamas logopedžių pasiskirstymas pagal darbo stažą:

3 lentelė

Logopedžių pasiskirstymas pagal darbo stažą, %

iki 1 m		6-10 m		11-15 m		21-25 m		Daugiau kaip 30 m	
1	14,3%	1	14,3%	3	42,9%	1	14,3%	1	14,3%

Iš pateiktų duomenų matyti, kad respondentės pagal darbo stažą pasiskirstė į 5 dalis. Didžiausia dalis logopedžių dirba 11 – 15 metų; kitose grupėse yra po 1 patenkančią logopedę. Taigi, darytina išvada, kad anketinėje apklausoje dalyvavo įvairių logopedinio darbo patirtį turinčios specialistės. Šie duomenys padės atskleisti, ar skiriasi ir kaip skiriasi logopedžių darbo metodai ir būdai, atsižvelgiant į specialisčių darbo stažą.

PPT logopedė. Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės fakultete įgijusi aukštąjį universitetinį išsilavinimą, magistro laipsnį. Turi metodininkės kvalifikacinę kategoriją ir 22 metų logopedinio darbo stažą.

Tėvai sudaro 28.5% respondentų. Iš 57 tyrime dalyvaujančių tėvų daugiausia yra moterys; darytina išvada, kad vyrai žymiai mažiau dalyvauja vaikų ugdyme negu moterys.

Tėvų gyvenamoji vieta ir išsilavinimas buvo svarbūs analizuojant, koks yra jų santykis su gebėjimu laiku indentifikuoti savo vaiko raidos sutrikimus bei laiku jam padėti, ieškant specialistų pagalbos.

4 lentelė

Išsilavinimas, %

Aukštasis		Profesinis		Vidurinis		Pagrindinis	
21	36.8%	19	33,3%	9	15.8%	8	14.0%

Daugiausia tėvų, dalyvavusių apklausoje, turi aukštąjį išsilavinimą. Tai rodo, kad išsilavinimą įgiję žmonės yra aktyvesni, sprendžiant įvairius su jų vaikų ugdymu susijusius klausimus.

5 lentelė

Gyvenamoji vieta, %

Neatsakė į klausimą		Miestas		Kaimas	
2	3.5%	29	50.9%	26	45.6%

Tėvai pagal gyvenamąją vietą pasiskirstė apylygiai. Tikėtina, kad gyvenantiems mieste tėvams pasiekti logopedo pagalbą yra lengviau.

Klausta koks yra vaikų skaičius šeimoje.

6 lentelė

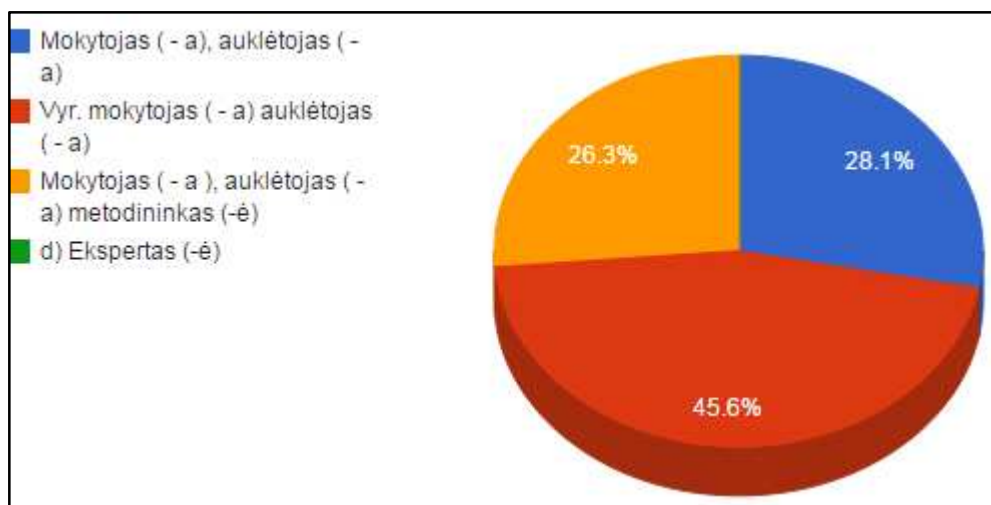
Vaikų skaičius šeimoje

1 vaikas		2 vaikai		3 vaikai		4 vaikai		5 vaikai	
14	24,6%	28	49,1%	10	17,5%	4	7%	1	1,8%

Iš surinktų duomenų matyti, kad daugiausia Lazdijų rajone gyvena šeimų, kurios augina du vaikus. Labai nedaug šeimų augina keturis ir penkis vaikus.

Pedagogai.Apklausoje dalyvavo 57 pedagogai, sudarantys 28,5 % respondentų. Išplatintų anketų pedagogams buvo daugiausia: viso 109; grąžino mažiausiai.

Pedagogų kvalifikacinė kategorija:

1 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal kvalifikacines kategorijas, %

Dauguma apklaustųjų įgiję vyresniojo mokytojo/auklėtojo kvalifikacinę kategoriją, nemaža dalis pedagogų sudaro mokytojo/auklėtojo metodininko kategorijos grupę, eksperto tarp apklaustųjų nebuvo nė vieno. Palyginus pedagogų kvalifikacinę kategoriją su jų darbo stažu, kurį apžvelgsime 7 lentelėje, matyti, kad daugiausia respondentų yra vyresniojo amžiaus pedagogai, tačiau kvalifikacinė kategorija procentine raiška lyginant su darbo stažu nėra itin aukšta: Lazdijų rajono ugdymo įstaigose daugiausia dirba vyresniųjų mokytojų / auklėtojų ir mokytojų / auklėtojų kategorijas turinčių pedagogų.

Tyrimo dalyvavusių pedagogų darbo stažas sąlyginai atskleidžia jų sukauptą darbo patirtį :

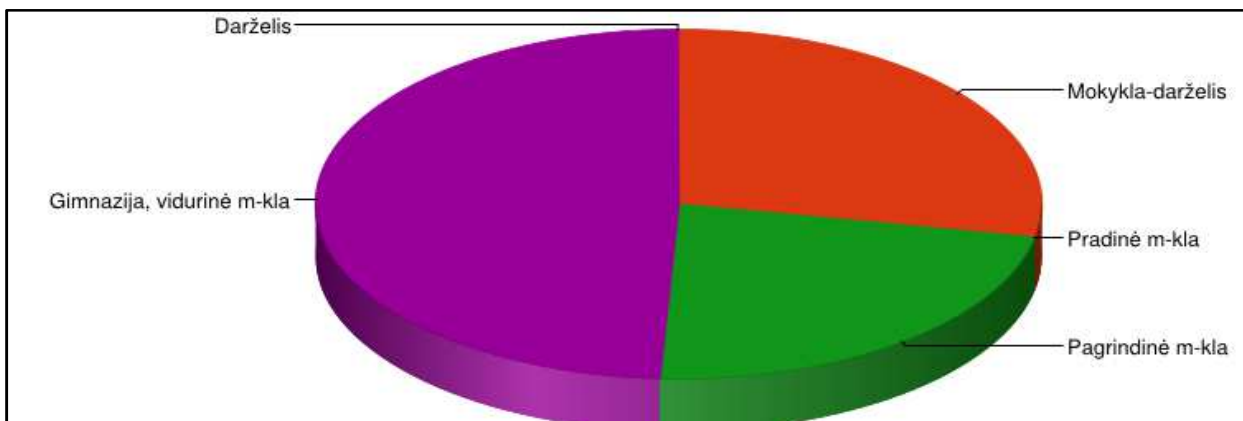
7 lentelė

Pedagogų darbo stažas, %

iki 1 m.	0	0.0%
1-5 m.	3	5.3%
6-10 m.	3	5.3%
11-15 m.	10	17.5%
16-20 m.	6	10.5%
21-25 m.	12	21.1%
26-30 m.	12	21.1%
daugiau kaip 30 m.	11	19.3%

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad respondantai pagal darbo stažą pasiskirstė į 4 apylyges dalis vyresniame amžiuje ir mažiau pedagogų jauno amžiaus grupėse. Daugiausia pedagogų, dirbančių nuo 21 ir daugiau metų amžiaus grupėse. Pastebėta, kad kuo jaunesnis amžius, tuo grupėje mažesnis skaičius respondentų. Taigi, darytina išvada, kad anketinėje apklausoje dalyvavo daugiau vyresnio amžiaus specialistų. Tai sutampa su dabartine situacija Lietuvos mokyklose – mažėja mokinių, dideli klasių komplektai – mažiau reikalingi specialistai, tikėtina, kad todėl mažiau jaunų specialistų priimama dirbti mokyklose.

Pedagogų pasiskirstymas pagal darbą ugdymo įstaigose pateikiamas paveiksle:

2 pav. Pedagogų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigą, %

Daugiausiai anketų užpildė gimnazijose, vidurinėse mokyklose dirbantys pedagogai. Antrąją pagal dydį grupę sudaro darželyje – mokykloje dirbantys pedagogai ir trečioji grupė respondentų - pagrindinėse mokyklose dirbantys pedagogai. Atsitiktinės atrankos būdu tyrime dalyvavę pedagogai procentine raiška atitinka rajono mokytojų pasiskirstymą pagal darbą ugdymo įstaigose.

Klasėse ir grupėse mokinių kiekis paskirsčius į tris grupes: iki 10 mokinių savo klasėje/grupėje turi 5 pedagogai; nuo 11 iki 20 mokinių klasėje/ grupėje ugdo 23 pedagogai; nuo 21 iki 30 ugdytinių klasėje/ grupėje ugdo 26 pedagogai.

Darytina išvada, kad daugiausia pedagogų dirba su didelėmis grupėmis / klasėmis, kurias sudaro nuo 21 iki 30 mokinių. Rajone dirbantys pedagogai turi didelę darbo patirtį ir daugiausia jų dirba gimnazijose / vidurinėse mokyklose.

2.5. Lazdijų rajono logopedų darbo objektas, specifika ir poreikių tenkinimo galimybės

8 lentelė

Bendras bei turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų mokinių skaičius rajone, vnt.

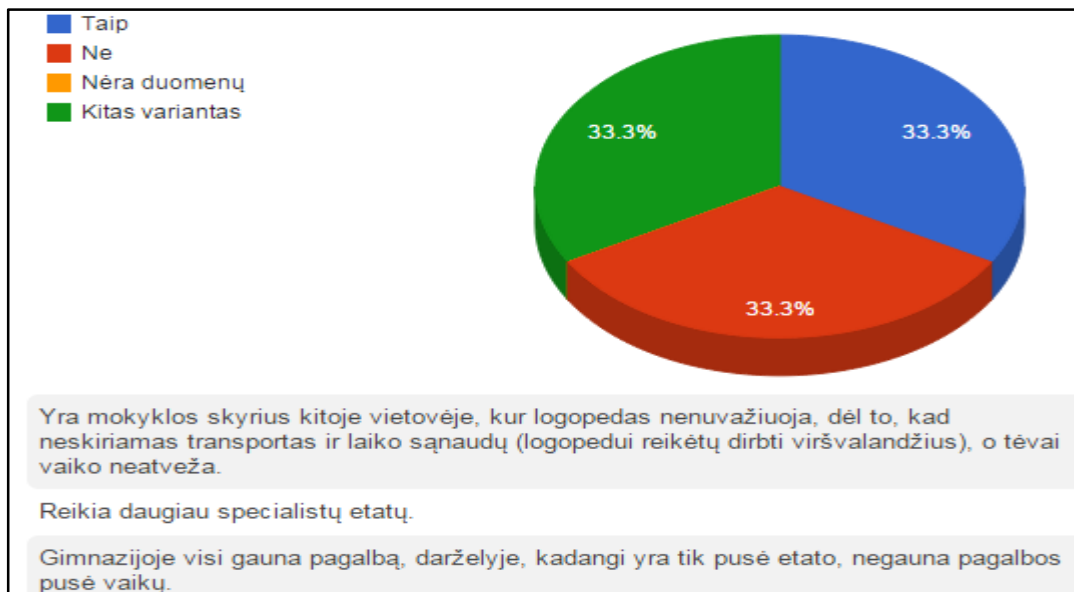
Bendras mokinių skaičius rajono ugdymo įstaigose	Vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, skaičius	Iš jų:			
		Ikimokyklinio amžiaus vaikai	Priešmokyklinio amžiaus vaikai	I-IV kl.	V-X kl.
2323	364	44	51	125	114

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad rajone vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, yra 15% visų rajono įstaigas lankančių vaikų populiacijoje. Didžiausią vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, dalį sudaro pradinių klasių mokiniai, tarp jų dažniausiai pasitaiko rašomosios kalbos sutrikimų (skaitymo ir rašymo sutrikimai), kai jie yra šnekamosios kalbos sutrikimų pasekmė. Kita didelė dalis vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, yra vyresnių klasių mokiniai – jų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus dažnai sąlygoja kiti - pirminiai sutrikimai.

Išsiskiria PPT logopedo ir ugdymo(si) įstaigose dirbančių logopedų nuomonės apie vaikus, gaunančius logopedo pagalbą.

PPT logopedas teigia, kad visi Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje registruoti vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, gauna logopedo pagalbą.

Rajono ugdymo įstaigose dirbančių logopedų nuomonė apie pagalbos gavėjus yra kitokia, ji pateikiama 3 paveiksle:

3 pav Ar visi vaikai gauna logopedo pagalbą, logopedų nuomone. %

Tik dalis ugdymo įstaigose dirbančių logopedų nurodo, kad visi vaikai, lankantys jų įstaigą bei turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, gauna logopedo pagalbą.

Viena logopedė nurodo, kad pagalbos negalinti suteikti dėl to, kad mokykloje dirba tik 0,5 etato, o prie mokyklos prijungtas daugiafunkcinis centras, kuriame yra ikimokyklinė ir priešmokyklinė grupės - kitoje gyvenvietėje, ji neturinti galimybės ten nuvykti.

Kitos dvi logopedės nurodo, kad darželiuose ne visiems vaikams suteikiama pagalba dėl to, kad šiose įstaigose yra tik po 0,5 logopedo etato ir šis specialistas nepajėgus suteikti pagalbos visiems to reikalingiems ugdytiniais.

Atskiri logopedai nurodo, kad jų įstaigoje pagalbos negauna nuo 1 iki 10 ugdytinių. Apibendrinus galima daryti išvadą, kad PPT logopedą pasiekia ne visa informacija apie vaikus, kuriems reikalinga logopedo pagalba.

PPT logopedas teigia, kad duomenys apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus į Pedagoginę psichologinę tarnybą patenka, kai juos pateikia ugdymo įstaigų administracija arba kreipiasi tėvai.

Į klausimą, kas suteikia pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, nelankantiems jokios ugdymo įstaigos, atsakyta, *jogšią pagalbą teikia PPT logopedas, vėliau vaikai nukreipiami į ugdymo įstaigą.*

PPT logopedas apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų šviečia visuomenę skaitydamas pranešimus seminaruose.

Ugdymo įstaigose dirbantys logopedai teikia pagalbą savo įstaigos bendruomenei dirbdami su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų paveiksle pavaizduotais būdais:

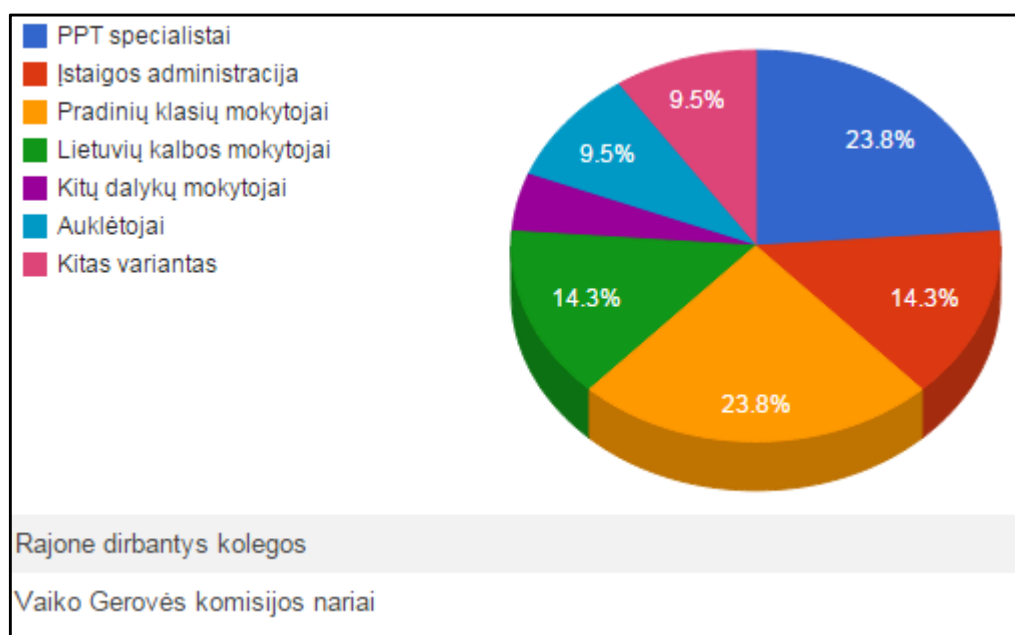
9 lentelė

Logopedų pagalbos teikimo būdai ugdymo įstaigos bendruomenei, %

	Taip	Kartais, esant poreikiui.
Šviečiant mokyklos bendruomenę kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais	5 (71.4%)	2 (28.6%)
Pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo priemones	5 (71.4%)	2 (28.6%)
Sudarant individualias programas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams	5 (71.4%)	2 (28.6%)
Įveikiant mokymosi sunkumus, kylančius dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų	6 (85.7%)	1 (14.3%)
Aiškinantis ugdytinio mokymosi sunkumų priežastis	5 (71.4%)	2 (28.6%)

Labiausiai Lazdijų rajone dirbantys logopedai yra susikoncentravę ties mokymosi sunkumų, kylančių dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, įveikimu ir apylygiai skiria dėmesio visoms visom kitoms lentelėje pateiktoms sritims.

Patiems logopedams problemas spręstipaded4 paveiksle nurodyti specialistai:

4 pav. Darbe kylančių problemų sprendimas, %

Dažniausiai darbe išskylančias problemas logopedai sprendžia su pradinių klasių mokytojais ir PPT specialistais. Kartais jiems padeda lietuvių kalbos mokytojai bei įstaigos administracija. Rečiau bendradarbiauja su auklėtojais, taip pat konsultuojasi su rajone dirbančiais kolegomis ar pagalbos kreipiasi į VGK narius.

PPT logopedo klausta su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais savo darbe susiduria dažniausiai? Jis nurodo, kad savo darbe dažniausiai susiduria su fonetiniais kalbėjimo sutrikimais, fonologiniais sutrikimais, kalbos neišsivystymu, rašomosios kalbos sutrikimais, kaip šnekamosios kalbos pasekmė: disleksija; disgrafija.

Ši tendencija atsispindi ir ugdymo įstaigose dirbančių logopedų apklausoje. Duomenys pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė

Kalbėjimo ir kalbos sutrikimų paplitimas logopedų nuomone,%

	Dažniausiai	Pakankamai dažnai	Retai	Nesusidūriau
Fonetiniai kalbėjimo sutrikimai	2 (28.6%)	4 (57.1%)	1 (14.3%)	0 (0.0%)
Fonologiniai sutrikimai	6 (85.7%)	1 (14.3%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Rašomosios kalbos sutrikimai, kaip šnekamosios kalbos pasekmė: Disleksija;	1 (14.3%)	5 (71.4%)	1 (14.3%)	0 (0.0%)
Rašomosios kalbos sutrikimai, kaip šnekamosios kalbos pasekmė: Disgrafija	1 (14.3%)	5 (71.4%)	1 (14.3%)	0 (0.0%)
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: • Neurozinis mikčiojimas	0 (0.0%)	1 (14.3%)	5 (71.4%)	1 (14.3%)
Kalbos neišsivystymas	0 (0.0%)	7 (100.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: • Greitakalbystė	0 (0.0%)	0 (0.0%)	1 (14.3%)	6 (85.7%)
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: • Lėtakalbystė	0 (0.0%)	0 (0.0%)	2 (28.6%)	5 (71.4%)
Balso sutrikimai	0 (0.0%)	0 (0.0%)	1 (14.3%)	6 (85.7%)
Kalbos neišsivystymas ir mikčiojimas	0 (0.0%)	0 (0.0%)	2 (28.6%)	5 (71.4%)
Kalbos netekimas	0 (0.0%)	0 (0.0%)	3 (42.9%)	4 (57.1%)

Rajono švietimo įstaigose dirbantys logopedai nurodo, kad dažniausiai arba pakankamai dažnai teikia pagalbą mokiniams turintiems fonetinių, fonologinių, rašomosios kalbos ir kalbos neišsivystymo sutrikimų. Jiems retai tenka arba visai neteko dirbti su sklandaus kalbėjimo sutrikimais: neuroziniu mikčiojimu, greitakalbyste, lėtakalbyste; balso sutrikimais; kalbos neišsivystymo ir mikčiojimo bei kalbos netekimo atvejais.

Logopedai – specialistai, kurie tiesiogiai dirba su vaikai turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Svarbi jų nuomonė apie tai ar jie gali užtikrinti logopedinės pagalbos poreikio patenkinimą savo įstaigoje ar reikalingas papildomas darbas. Klausta: *kaip manote, ar Jūsų įstaigoje reikia papildomo logopedo etato ar jo dalies?*

Atsakymų duomenys pateikiami 11 lentelėje.

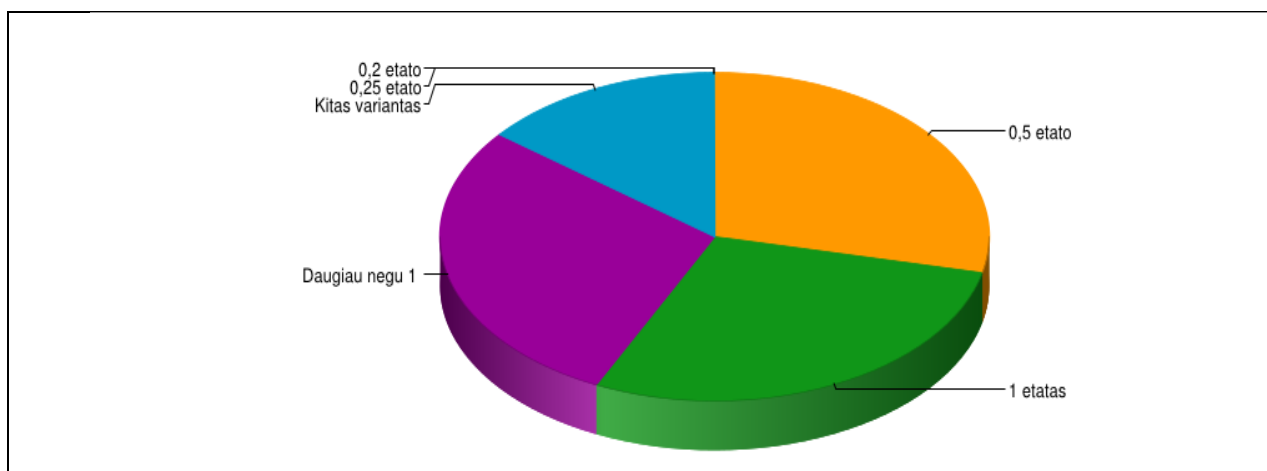
11 lentelė

Logopedų poreikis rajone, %

Atsakymo variantai	Kiekis	Santykis
Taip	3	30.0%
Ne	3	30.0%
Nežinau	0	0.0%
Kitas variantas	4	40.0%

Nemaža dalis logopedų mano, kad jų įstaigoje reikia papildomo logopedo etato ar jo dalies. Logopedai teigia, jog šiuo metu jų įstaigoje teikiama mažiau logopedinių pratybų mokiniams negu rekomenduojama. Specialistai išreiškė savo nuomonę, teigdami, kad *daugėja vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, o specialistas dėl etato trūkumo negali visiems teikti paslaugų; reikalinga, kad būtų kokybiškesnė pagalba, darželyje - reikia viso etato, gimnazijoje - užtenka etato*. Tačiau kita dalis apklausoje dalyvavusių logopedų nemano, kad reikėtų papildomo logopedo etato jų įstaigoje.

Logopedų buvo teirautasi *Koks jų darbo krūvis*. Atsakymai parodyti 7 paveiksle.

5 pav. Logopedų darbo krūviai, %

Rajono logopedai dirba 0,5; 0,75; 1 ir daugiau negu 1 etatu, tačiau toks darbo krūvis susidaro, dažniausiai, dirbat dviejose įstaigose arba turint papildomų mokytojo dalykininko pamokų. PPT logopedas nurodo, jog jo manymu didžiausia problema logopedų darbe yra tai, kad įstaigose dirbantys logopedai turi nepilnus darbo krūvius ir tai gali turėti įtakos vaikų kalbos sutrikimų nustatymui bei pagalbos teikimui.

Anketos pabaigoje buvo užduoti atviri klausimai ugdymo įstaigose dirbantiems logopedams - koks Jūsų požiūris į logopedo darbą? Su kokiais sunkumais, problemomis susiduriate? Kaip, Jūsų nuomone, juos galima būtų spręsti?

Pateikti atsakymai:

R1 - *Logopedo darbas yra labai svarbus, įveikiant kliūtis ugdymo procese, siekiant patenkinti mokinių ugdymosi poreikius.*

R2 - *Požiūris teigiamas. Didelių sunkumų ar problemų nėra, gal tik mažokai įstaigose gauname mokomosios, vaizdinės, padalomosios medžiagos. Daugumą priemonių gaminu pati arba perku savo lėšomis.*

R3 - *Labai reikalingas darbas, tačiau per didelis vaikų skaičius vienam etatui ir daug nereikalingos dokumentacijos.*

R4 - *Didžiausias sunkumas- per didelis vaikų skaičius 1 etatui.*

R5 - *Tai sunkus, daug kantrybės reikalaujantis darbas. Mokinių daug. Norint įveikti sutrikimus, reiktų mažesnio vaikų skaičiaus etatui. Norėtųsi glaudesnio bendradarbiavimo su mokytojais, tėvais, kitais specialistais.*

R6 - *Mokykla darbo priemonėmis aprūpina minimaliai dėl lėšų trūkumo, jas dažniausiai tenka pirkti pačiam logopedui. Kartais (iš tėvų pozicijos) į logopedo pratybas žiūrima paviršutiniškai. Tėvai mažai suinteresuoti vaiko kalbėjimo kokybe. Pvz.: Meno ar Sporto mokyklos lankymas jiems atrodo svarbiau už aiškią ir taisyklingą vaiko kalbą.*

R7 - *Aš didžiuojuosi savo darbu. Problemos: nepakankamas bendradarbiavimas su tėvais. Tėvai mažai lankosi ugdymo įstaigose, tad reiktų visos įstaigos darbuotojų bendrų pastangų, skatinant aktyvesnę tėvų domėjimąsi vaikų ugdymu.*

Apibendrinus galima teigti, kad logopedai išreiškia nepatenkintą poreikį dėl mokymo priemonių, bendradarbiavimo su ugdytinių tėvais ir dėl per didelio ugdytinių kiekio etatui.

2.6. Pedagogų nuomonė apie darbą su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais mokiniais ir bendradarbiavimą su logopedais

Į logopedinės pagalbos poreikio patenkinimą įsitraukia ir kiti pedagogai. Jie atskleidžia savo nuomonę apie darbą su kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turinčiais mokiniais ir bendradarbiavimą su logopedais.

Klasėse ir grupėse mokinių kiekis paskirsčius į tris grupes yra toks: 5 pedagogai savo klasėje/grupėje turi iki 10 mokinių; nuo 11 iki 20 mokinių klasėje/ grupėje ugdo 23 pedagogai;

nuo 21 iki 30 ugdytinių klasėje/ grupėje ugdo 26 pedagogai. Matome, kad daugiausia pedagogų dirba su pakankamai dideliais klasių komplektais.

Apklausoje dalyvavę pedagogai nurodė, su kokio amžiaus mokiniais dirba. Duomenys 12 lentelėje.

12 lentelė

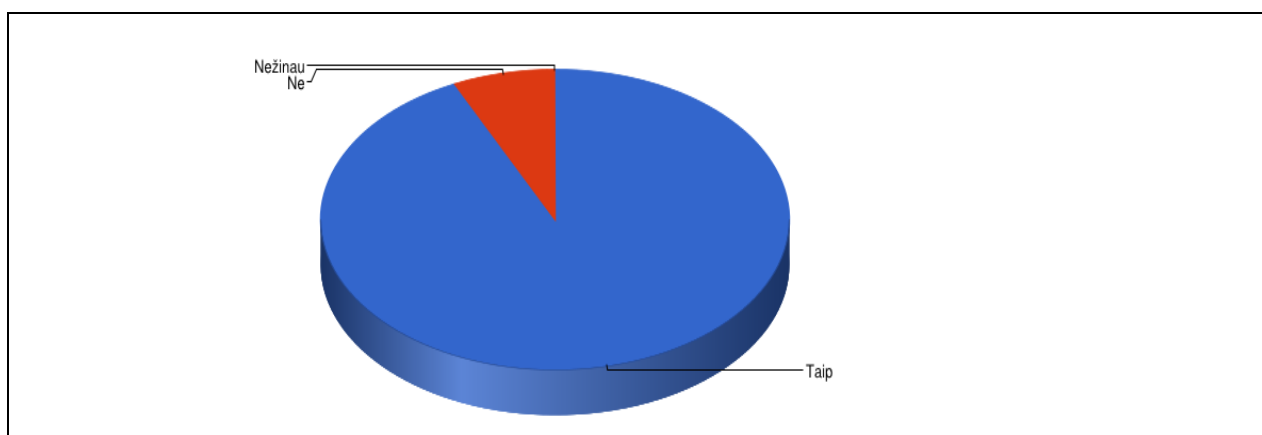
Pedagogų pasiskirstymas pagal tai su kokio amžiaus ugdytiniais dirba, %

Ikimokyklinio amžiaus (iki 6 m.)	8		10.0%
Priešmokyklinio amžiaus (6-7 m.)	7		8.8%
Pradinių klasių mokinių (I-IV kl.)	22		27.5%
Pagrindinių klasių mokinių (V-X kl.)	24		30.0%
Vidurinių klasių mokiniai (XI-XII kl.)	16		20.0%
Įvairus amžius.	3		3.8%

Apklausoje daugiausia dalyvavo pedagogų, kurie dirba su pradinių klasių (I – IV) ir pagrindinių klasių (V – X) mokiniais. Mažiau pedagogų, dirbančių su ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus mokiniais.

Apibendrinus galima teigti, kad daugiausia apklausoje dalyvavusių pedagogų dirba su mokyklinio amžiaus ugdytiniais.

Tenkinant logopedinės pagalbos poreikį, svarbu, kad pedagogas būtų aktyvus šio proceso dalyvis, t.y. iš dalies, pagalbos teikėjas. Todėl anketoje pedagogų teirautasi *ar jiems teko dirbti su mokiniais turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?*

6 pav Pedagogų, susiduriančių su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais, skaičius, %

Beveik visi apklausoje dalyvavę pedagogai nurodo, kad jiems teko dirbti su mokiniais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, tačiau yra keletas ir tokių, kurie niekada su šiais sutrikimais turinčiais mokiniais nėra susidūrę. Pedagogai nurodė, kad jų ugdomose klasėse/ grupėse mokosi

1, 2, 3, 4 mokiniai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, tačiau pasitaikė ir tokių klasių/ grupių, kuriose mokosi 7, 8 ar net 9 mokiniai, turintys tokių sutrikimų.

Siekiant išsiaiškinti su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais susiduria pedagogai, klausimai pateikti nenaudojant specifinių logopedo terminų, kiekvienas sutrikimas apibūdinamas nespecialistui suprantama kalba. Su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais, susiduria pedagogai nurodoma 13 lentelėje.

13 lentelė

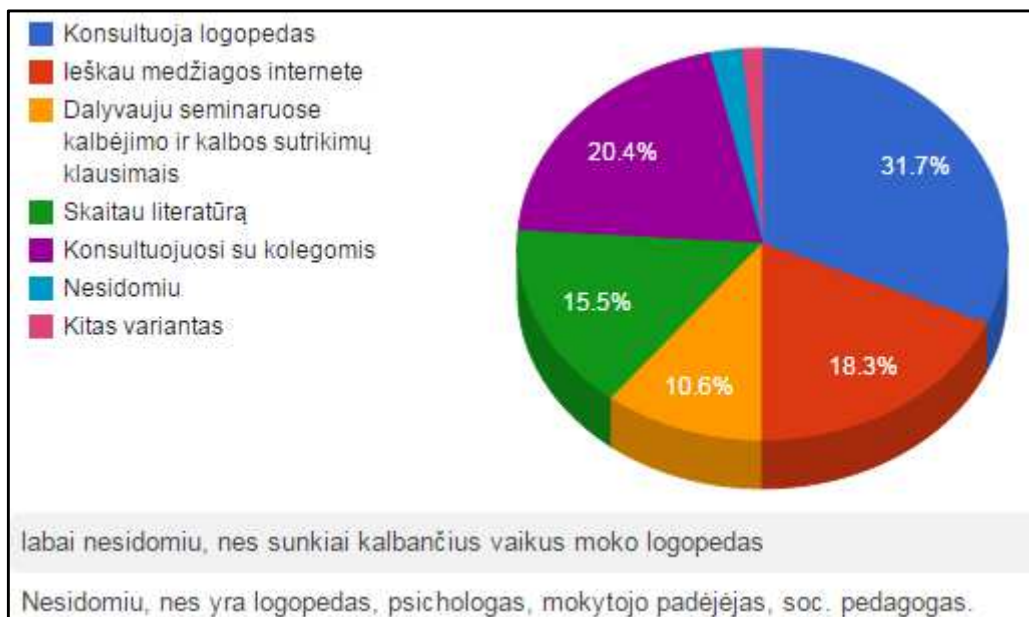
Kalbėjimo ir kalbos sutrikimai, su kuriais susiduria pedagogai, %

Kai vaikas netaria ar netaisyklingai taria garsus.	41		20.8%
Kai vaikas netaria ar netaisyklingai taria ir painioja panašiai skambančius garsus, žodžius ar iškraipo žodžių skiemeninę struktūrą.	29		14.7%
Kai vaikas kalba nesklaidžiai: dėl pernelyg greito kalbėjimo	17		8.6%
Kai vaikas kalba nesklaidžiai: dėl pernelyg lėto kalbėjimo	10		5.1%
Kai vaikas kalba nesklaidžiai: dėl to, kad mikčioja	12		6.1%
Kai vaikas kalba nerišliai, nesilaiko fonetikos, leksikos, gramatikos normų.	17		8.6%
Rašo darydamas daug pasikartojančių klaidų	32		16.2%
Nesklaidžiai skaito praleisdamas, keisdamas vietomis raides, skiemenis, žodžius	19		9.6%
Kalba tik pavieniais žodžiais, suprantamais tik artimiesiems	11		5.6%
Taria tik atskirus garsus, garsažodžius	5		2.5%
Nekalba visai, yra netekęs kalbos ir / ar jos nesupranta	3		1.5%
Kitas variantas	1		0.5%
daug kalba bet neaiškiai (švepluoja)			

Apibendrinus duomenis, galima išskirti 3 didžiausias sutrikimų grupes, su kuriomis susiduria pedagogai, tai fonetiniai, fonologiniai kalbėjimo ir kalbos sutrikimai bei grupė mokinių, kurie rašo darydami daug pasikartojančių klaidų – disgrafija. Taip pat nemažą grupę sudaro mokiniai, kurie nesklaidžiai skaito praleisdami, keisdami vietomis raides, skiemenis, žodžius – disleksija. Tai atitinka literatūros analizės duomenis, kad skaitymo ir rašymo sutrikimai sudaro didžiausią dalį visų sutrikimų. Mažesnės grupės mokinių, kurie turi sklaidaus kalbėjimo sutrikimų, ir pats mažiausias skaičius mokinių, pedagogų nuomone, yra tų, kurie turi kalbos neišsivystymą. Anksčiau pedagogai nurodė, kad nedirba su sklaidaus kalbėjimo sutrikimų turinčiais mokiniais, o analizuojant šios lentelės duomenis atsiskleidė, kad yra maža

dalį mokinių turinčių šį sutrikimą. Gali būti, kad mikčiojimas yra labai nežymus ir pedagogai jo neatpažįsta arba nekreipia dėmesio.

Pedagogas norėdamas padėti logopedui patenkinti logopedinės pagalbos poreikį, turi suprasti bendradarbiavimo svarbą ir bent iš dalies žinoti apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Aktualu išsiaiškinti kaip jie ugdo savo kompetencijas šioje srityje. Todėl klausta *iš kur gauna informacijos apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?* Pedagogai informacijos apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimus ieško įvairiuose šaltiniuose, jų atsakymai pateikiami 7 paveiksle.

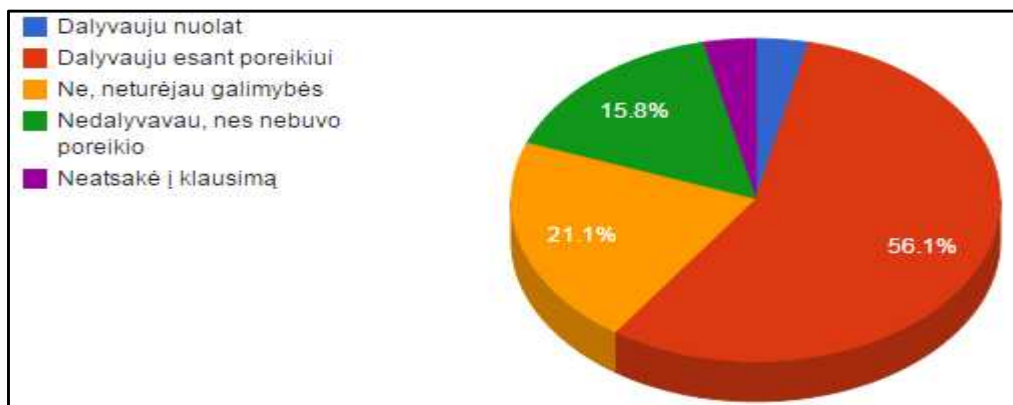

7 pav. Šaltiniai, iš kurių pedagogai gauna informacijos apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, %

Pedagogai nurodė, kad didžiąją jų dalį kalbėjimo ir kalbos sutrikimų atvejais konsultuoja logopedai – tai atskleidžia šių specialistų svarbą ir poreikį ugdymo įstaigose, dirbant su mokiniais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Mažesnę dalį apklaustųjų konsultuojasi su kolegomis ar ieško medžiagos internete, rečiau skaito literatūrą ieškodami atsakymų į iškilusius klausimus bei dalyvauja seminaruose kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klausimais. Labai maža dalis pedagogų nesidomi šia informacija, nes mano, kad ne jie, o logopedas ir kiti pagalbą teikiantys specialistai turi padėti šiems mokiniams.

Remiantis Lazdijų rajono PPT logopedo pateiktais duomenimis, kad švietimas apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, vykdomas skaitant pranešimus seminaruose, pedagogų klausta ar teko dalyvauti seminaruose, kursuose ar konferencijose apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

Apie dalyvavimą kursuose, seminaruose ir konferencijoje kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klausimais pedagogai išreiškė nuomonę, kurios duomenys pateikiami 10 paveiksle.

8 pav. Pedagogų dalyvavimas seminaruose, kursuose ar konferencijose apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų,%

Seminaruose, kursuose ar konferencijose apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų rajono pedagogai dažniausiai dalyvauja esant poreikiui. Taip atsakė daugiausia apklaustų ugdytojų. Nedidelė dalis pedagogų nurodė, jog tokiuose renginiuose nedalyvavo, nes neturėjo galimybių. Dar mažesnė dalis pedagogų teigia, kad nedalyvavo, nes nebuvo tam poreikio.

Apibendrinant galima teigti, kad Lazdijų švietimo įstaigų pedagogai supranta logopedinės pagalbos reikšmę ir poreikį bei kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įveikimo svarbą ugdymo procese, gilinasi, ieško žinių, kaip dirbti su šių sutrikimų turinčiais mokiniais. Didelė ugdytojų dalis supranta bendradarbiavimo su logopedu reikšmę, siekiant įveikti ir / ar sušvelninti sutrikimus, lemiančius ugdymo(si) kokybę ir ugdytinio savijautą bei savivertės lygį.

Kadangi, ugdymo įstaigose specialiąją pedagoginę pagalbą turėtų teikti įvairių sričių specialistai ar jų komanda, pedagogų klausta *kokie ugdymo įstaigose dirbantys specialistai, teikia pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų*. Respondentų atsakymai pateikiami žemiau esančioje 14 lentelėje.

Specialistai, teikiantys pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, pedagogų nuomone %

	Taip	Ne	Nežinau
Specialusis pedagogas	37 (75.5%)	8 (16.3%)	4 (8.2%)
Logopedas	56 (100.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)
Psichologas	30 (63.8%)	8 (17.0%)	9 (19.1%)
Mokytojo padėjėjas	27 (67.5%)	8 (20.0%)	5 (12.5%)
Socialinis pedagogas	31 (64.6%)	11 (22.9%)	6 (12.5%)

Kad vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, pirmiausia pagalbą turi teikti logopedas įstaigoje, nurodė visi respondentai. Apylygiai pasiskirstė nuomonės, kad teikiama specialiojo pedagogo pagalba, mokytojo padėjėjo, socialinio pedagogo ir psichologo pagalba.

Pedagogai savo turimas žinias apie vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, kalbos ugdymą vertina gana įvairiai. Duomenys pateikiami 15 lentelėje.

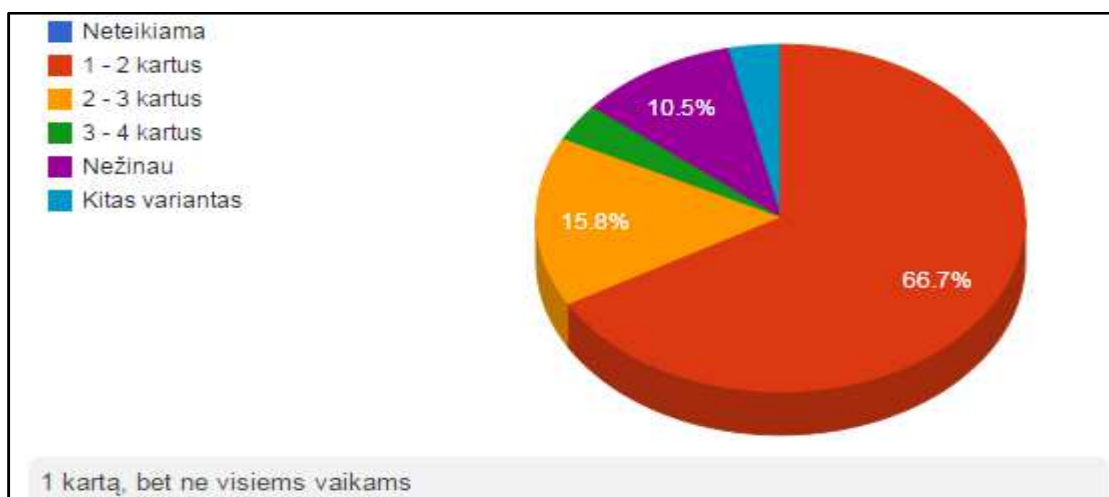
Kaip pedagogai vertina savo turimas žinias apie vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, kalbos ugdymą, %

	Žinau labai daug	Žinau, bet reikia tobulintis	Žinau nepakankamai	Man tai neaktualu
Žinios apie sutrikimo priežastis	1 (1.8%)	27 (47.4%)	28 (49.1%)	1 (1.8%)
Sutrikimo požymiai	2 (3.6%)	22 (40.0%)	30 (54.5%)	1 (1.8%)
Individualios ugdymo programos rengimas	2 (3.6%)	31 (56.4%)	15 (27.3%)	7 (12.7%)
Ugdymo proceso individualizavimas	4 (7.1%)	36 (64.3%)	14 (25.0%)	2 (3.6%)
Specialiųjų priemonių taikymas	2 (3.6%)	36 (65.5%)	15 (27.3%)	2 (3.6%)
Tėvų konsultavimas	0 (0.0%)	28 (51.9%)	24 (44.4%)	2 (3.7%)

Vertintos turimos žinios apie sutrikimo priežastis, požymius, individualių ugdymo programų rengimą, ugdymo proceso individualizavimą, specialiųjų priemonių taikymą, tėvų konsultavimą. Žinantys labai daug šiose srityse nurodė nedidelė dalis pedagogų, dauguma pedagogų mano, kad šiose srityse žinių pakanka, bet reikia tobulintis arba žino *nepakankamai*. Save pakankamai kompetentingais laiko individualizuojant ugdymo procesą, pakankamai gerai

sugeba taikyti specialiąsias priemones ugdymo procese. Kaip konsultuoti tėvus žino, bet daugumai apklaustųjų reikia tobulintis, didelė dalis šioje srityje mano, kad žino nepakankamai. Nepakankamai žino ir apie sutrikimo požymius bei priežastis. Tik nedidelė dalis apklaustųjų nurodė, kad žinios šiose srityse jiems visiškai neaktualios.

Atsakymų į klausimą kaip dažnai logopedas teikia pagalbą vaikams duomenys 9 paveiksle.

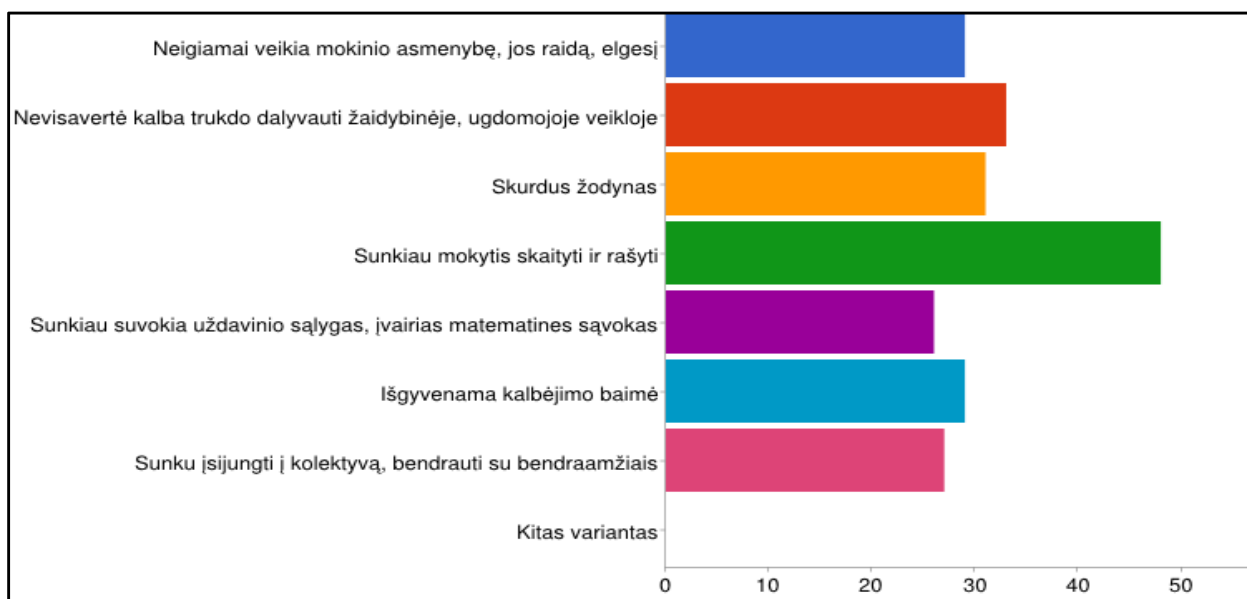

9 pav. Logopedo pratybų intensyvumas per savaitę, %

Iš paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad dauguma apklaustųjų nurodo, jog dažniausiai logopedo pratybos ugdymo įstaigose vyksta 1 arba 2 kartus per savaitę. Mažiau pedagogų teigia, kad pagalba teikiama 2 – 3 kartus per savaitę, visai nedidelė dalis sako, kad pagalbą vaikai gauna 3 – 4 kartus per savaitę. Yra nedidelė dalis apklaustųjų pedagogų, kurie nežino, kiek kartų per savaitę jų įstaigoje teikiama ši pagalba mokiniams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų. Tai rodo, kad nevyksta arba yra nepakankamas bendradarbiavimas su logopedu ir šia dalimi pedagogų. Išreikšta ir tokia nuomonė, kad logopedo pratybos vyksta *vieną kartą ir ne visiems vaikams*, iš to galima daryti išvadą, kad poreikis logopedo pagalbai gauti Lazdijų rajono ugdymo įstaigose nėra optimaliai patenkintas.

Nepatenkinus šio poreikio, galima numanyti, kad lieka nepatenkinti ir žmogaus poreikiai būti saugiam, mylimam, adekvačiai save vertinančiam. Analizuojant literatūrą paaiškėjo, kad poreikio patenkinimas yra labai svarbus asmenybės vystymuisi. Todėl, svarbu išsiaiškinti ar pedagogai supranta kokių sunkumų kyla vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

Žemiau esančiame paveiksle atskleidžiama pedagogų nuomonė apie vaikams kylančius sunkumus dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

10 pav. Pedagogų nuomonė apie kylančius sunkumus vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų,

Dauguma pedagogų mano, kad šiems mokiniams sunkiausia išmokti skaityti ir rašyti. Šie duomenys sutampa su Bagdono (1995) teiginiu, kuris buvo atskleistas literatūros analizėje, jog rašymo sutrikimai - vienas iš labiausiai paplitusių mokymosi sutrikimų. Apylygiai pasiskirstę manantys, kad nevisavertė kalba trukdo dalyvauti žaidybinėje, ugdomojoje veikloje, tai nulemia skurdų vaiko žodyną. Teigiančių, kad šie sutrikimai neigiamai veikia mokinio asmenybę, jos raidą, elgesį bei kad ugdytiniai išgyvena kalbėjimo baimę, yra nedidelė dalis apklaustųjų. Panaši dalis nurodo, jog šiems vaikams sunku įsijungti į kolektyvą, bendrauti su bendraamžiais.

Apibendrinant galima teigti, kad pedagogai pripažįsta, jog kalbėjimo ir kalbos sutrikimai daro neigiamą įtaką visose išvardintose, ugdytinio gyvenimo, ugdymo(si) ir raidos, srityse. Akivaizdu, kad labai svarbus logopedo įsikišimas, tam kad vaikui būtų laiku suteikta pagalba ir užkirstas kelias kitiems sunkumams atsirasti.

Analizuojami 16 lentelėje pateikti duomenys apie pedagogų nuomone reikalingą logopedo pagalbą ugdymo įstaigoje dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų:

16 lentelė

Pedagogų nuomonė apie logopedo pagalbos reikalingumą dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, %

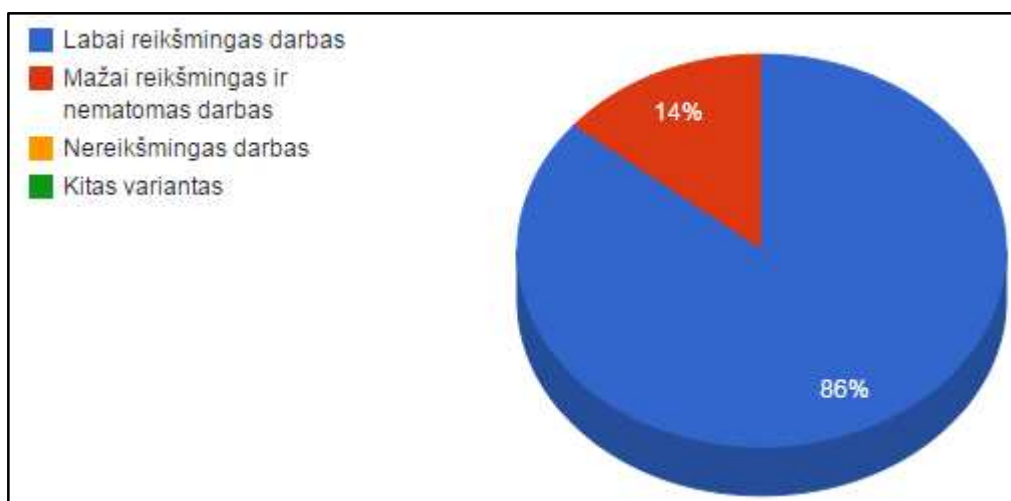
	Taip	Kartais	Ne	Nedirbu su šiais mokiniais
Šviečiant mokyklos bendruomenę kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais.	16 (34.0%)	19 (40.4%)	9 (19.1%)	3 (6.4%)
Pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo (si) priemones.	23 (43.4%)	23 (43.4%)	4 (7.5%)	3 (5.7%)
Sudarant individualias programas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams	30 (56.6%)	15 (28.3%)	4 (7.5%)	4 (7.5%)
Įveikiant mokymosi sunkumus, kylančius dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.	33 (62.3%)	15 (28.3%)	2 (3.8%)	3 (5.7%)
Aiškinantis ugdytinio mokymosi sunkumų priežastis.	26 (51.0%)	19 (37.3%)	4 (7.8%)	2 (3.9%)

Dauguma Lazdijų bendrojo ugdymo įstaigose dirbančių pedagogų pripažįsta, kad ši pagalba reikalinga visose išvardintose srityse. Didžiausias šios pagalbos poreikis išreikštas įveikiant mokymosi sunkumus, kylančius dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, sudarant individualias programas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams bei aiškinantis ugdytinio mokymosi sunkumų priežastis.

Kartais pedagogams reikalinga logopedo pagalba pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo(si) priemones bei šviečiant mokyklos bendruomenę kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais. Vis tik, labai nedidelė procentinė dalis apklaustųjų nurodo, kad logopedo pagalba atskirose srityse nereikalinga arba iš viso jie nedirba su šiais mokiniais.

Galima daryti išvadą, kad pedagogų nuomone, logopedo pagalba dirbant su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, yra svarbi ir reikalinga daugumai ugdytojų įvairiose - ugdymo, švietimo ir bendradarbiavimo srityse.

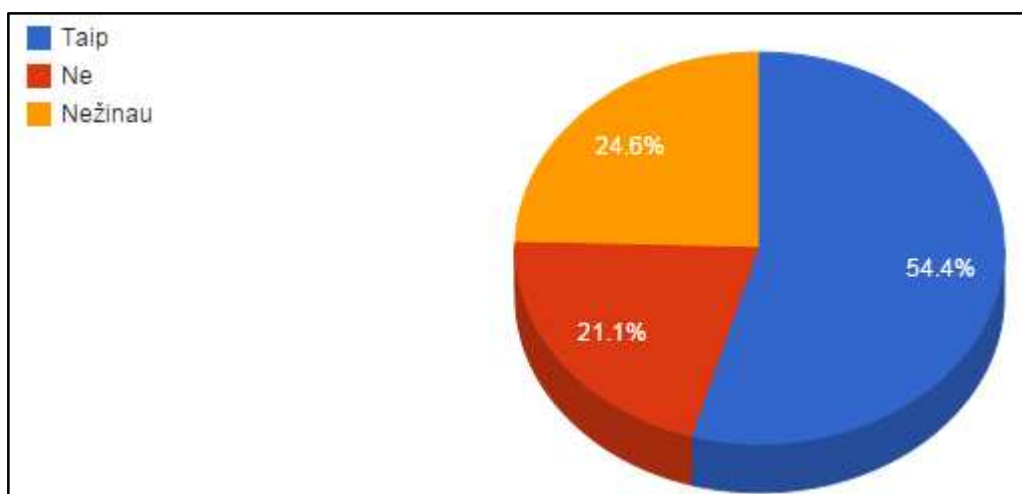
Iš esmės galima teigti, kad logopedo pagalba pedagogams yra svarbi. Jie tą patvirtina atsakydami į klausimą - *kaip vertinate logopedo darbą savo įstaigoje?* Atsakymų duomenys paveiksle:

11 pav. Logopedo darbo vertinimas įstaigoje pedagogų nuomone, %

Daugiausia pedagogų mano, kad logopedo darbas yra labai reikšmingas ir tik keletas asmenų teigia, kad tai mažai reikšmingas ir nematomas darbas.

Ar reikalingas papildomas logopedo etatas įstaigoje? Pedagogų nuomonė 14 paveiksle:

12 pav. Pedagogų nuomonė apie logopedo poreikį įstaigoje, %

Dauguma pedagogų nurodo, jog jų įstaigoje reikėtų papildomo logopedo etato ar jo dalies. Nedidelė dalis apklaustųjų neturi nuomonės šiuo klausimu, o dar mažesnė dalis teigia, kad papildomo logopedo etato ar jo dalies įstaigoje nereikia.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuo metu esama padėtis dėl logopedų poreikio įstaigose netenkina daugumos pedagogų, jie logopedo darbą vertina, kaip labai reikšmingą ir išreiškia savo nuomonę, jog reikalinga pagalba įvairiose ugdymo srityse bei nurodo, kad šių specialistų trūksta rajono ugdymo įstaigose.

2.7. Tėvų nuomonė apie logopedo darbą ir bendradarbiavimą įveikiant vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus

Vaikų, kurių tėvai dalyvavo apklausoje, lankomos ugdymo įstaigos:

17 lentelė

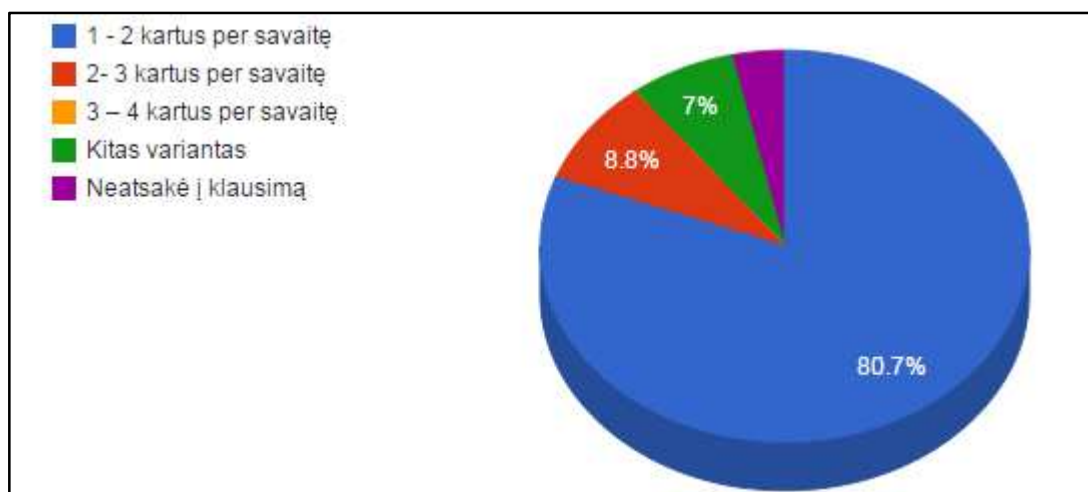
Vaikų pasiskirstymas pagal ugdymo įstaigas, %

Išimokyklinio ugdymo įstaigą	17		29.8%
Pradinę mokyklą	10		17.5%
Pagrindinę mokyklą	6		10.5%
Gimnaziją ar vidurinę mokyklą	23		40.4%
Neatsakė į klausimą	1		1.8%

Kaip ir dirbančių pedagogų, taip ir tarp mokinių lankomų ugdymo įstaigų didžiausią procentinę dalį sudaro gimnazijos ar vidurinės mokyklos. Antrąją pagal dydį respondentų grupę sudaro tėvai, kurių vaikai lanko ikimokyklinio ugdymo įstaigas. Demografinių duomenų analizė parodė, kad tyrime dalyvaujančių tėvų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą, išsilavinimą, vaikų skaičių šeimoje bei lankomą ugdymo įstaigą atitinka bendrą rajono demografinę būklę ir gali būti pakankamai reprezentatyvus. Taip pat tikėtina, kad tėvai, turintys aukštąjį ar profesinį išsilavinimą, buvo aktyvesni pildydami anketas.

Pateikus atvirą klausimą tėvams, *ar jų vaikas lanko logopedines pratybas*, beveik visi atsakė, kad taip, nes apklausa ir buvo orientuota į tėvus, kurių vaikai lanko logopedo pratybas. Vis tik, nedidelė dalis tėvų pripažino, kad jų vaikai nelanko logopedo pratybų, dėl to galima teigti, kad kaip ir nurodė rajono įstaigose dirbantys logopedai, ne visi vaikai, kuriems reikalinga pagalba, ją gauna. Taip pat pasitvirtina išvada, kurios priėjome, analizuodami pedagogų nuomonę 9 paveiksle, kuriame atskleista, jog logopedo pagalba teikiama ne visiems vaikams, kuriems ji yra reikalinga.

Žemiau esančiame paveiksle tėvų nuomonė apie tai, kiek kartų per savaitę vyksta pratybos vaikams:

13 pav. Tėvų nuomonė apie vaikų pratybų lankymo dažnumą, %

Analizuojant duomenis, kiek kartų per savaitę vaikai lanko pratybas, paaiškėjo, kad daugumos respondentų vaikai pratybas lanko 1 – 2 kartus per savaitę. 2 – 3 kartus per savaitę pratybas lanko tik nedidelė dalis apklaustųjų vaikų. Dalis tėvų nurodė, kad:

R1 - *logopedo pratybas vaikas lanko 1 k. per savaitę kartu su dar 5 vaikais;*

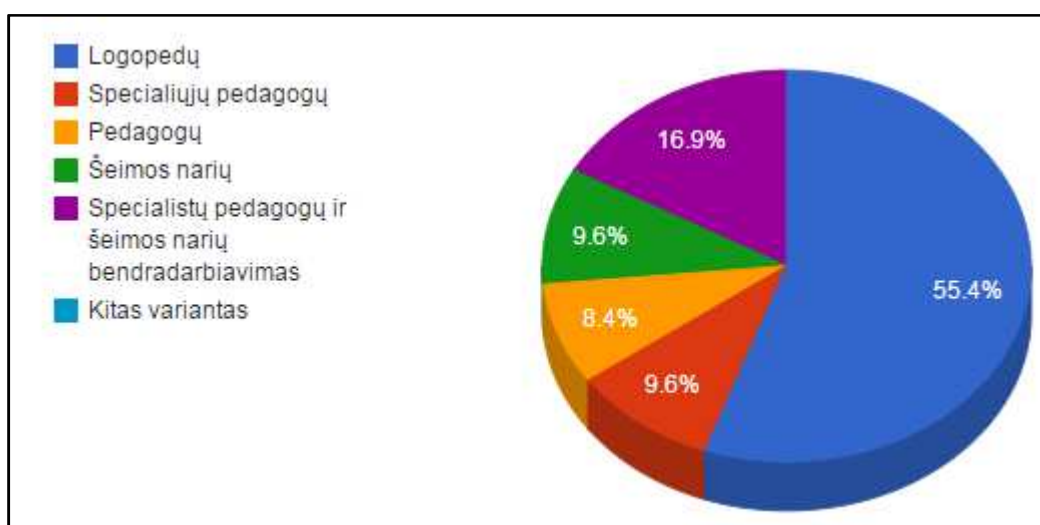
R2 - *nelanko, nes kol kas nėra vietos, laukiama eilėje;*

R3 - *kol kas nelanko, nes logopedė dirba pusė etato ir nėra vietos;*

R4 – *nežino, ar jų vaikas lanko logopedo pratybas.*

Galima daryti išvadą, kad ne visų vaikų, ugdomų Lazdijų rajono ugdymo įstaigose bei turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, poreikis gauti logopedo pagalbą yra patenkintas.

Tėvų nuomonė, kas geriausiai padėtų įveikti jų vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus:

14 pav. Specialistai, kurie geriausiai padėtų įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos (taip pat skaitymo ir rašymo) sutrikimus.

Tėvų nuomone, vaiko kalbėjimo ir kalbos (taip pat skaitymo ir rašymo) sutrikimus geriausiai padėtų įveikti logopedai. Nedidelė dalis tėvų nurodė, jog šią problema geriausiai spręsti bendradarbiaujant specialistams pedagogams ir šeimos nariams. Po lygiai pasiskirstė manančiųjų, kad šiuos sutrikimus geriausiai gali padėti vaikui įveikti šeimos nariai ir specialieji pedagogai. Mažiausiai yra manančių, kad šią problemą gali padėti spręsti pedagogai.

Galima daryti išvadą, kad tėvai žino, kas geriausiai padėtų įveikti kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, tačiau neįvertina savo, kaip tėvų, ir kitų su vaiku dirbančių specialistų bei pedagogų bendradarbiavimo reikšmės įveikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus. Reikalingas tėvų švietimas, įgalinant juos ir atskleidžiant komandinio darbo reikšmę dirbant su vaiku, tikintis, kad būtų pasiektas optimaliausias rezultatas įveikiant sutrikimus.

Respondentams tyrimo metu užduotas ir kitas labai svarbus klausimas - *kokiu būdu jie gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą?*

18 lentelė

Būdai, kuriais tėvai gauna informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą, %

Tėvų susirinkimų metu ugdymo įstaigoje	12		21.1%
Bendrauju telefonu ar elektroniniu paštu su logopedu	12		21.1%
Skaitau informaciją ugdymo įstaigos elektroniniame dienynė	4		7.0%
Lankausi logopedinėse pratybose	10		17.5%
Auklėtoja informuoja	10		17.5%
Kitas variantas	5		8.8%
Neatsakė į klausimą	4		7.0%

Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad tėvai informaciją iš logopedo apie vaiko kalbos raidą gauna labai įvairiais būdais, nes atsakymai pasiskirstė nors ir netolygiai, bet paminėti visi pateikti informacijos gavimo būdai. Visgi dažniausiai informaciją tėvai apie savo vaiko kalbos raidą gauna susirinkimų metu ir bendraudami tiesiogiai su logopedu telefonu ar elektroniniu paštu. Kitas populiarus tėvų informacijos gavimo būdas yra lankymasis logopedinėse pratybose ir informacija iš auklėtojos. Rečiau skaitoma informacija ugdymo įstaigos elektroniniame dienynė, šį pasirinkimą tikriausiai nulemia tai, kad rajone maža dalis logopedų pildo elektroninį dienyną, didžioji dalis vis dar naudoja tradicinį - popierinį dienyną. Keletas tėvų nurodė nurodė, kad:

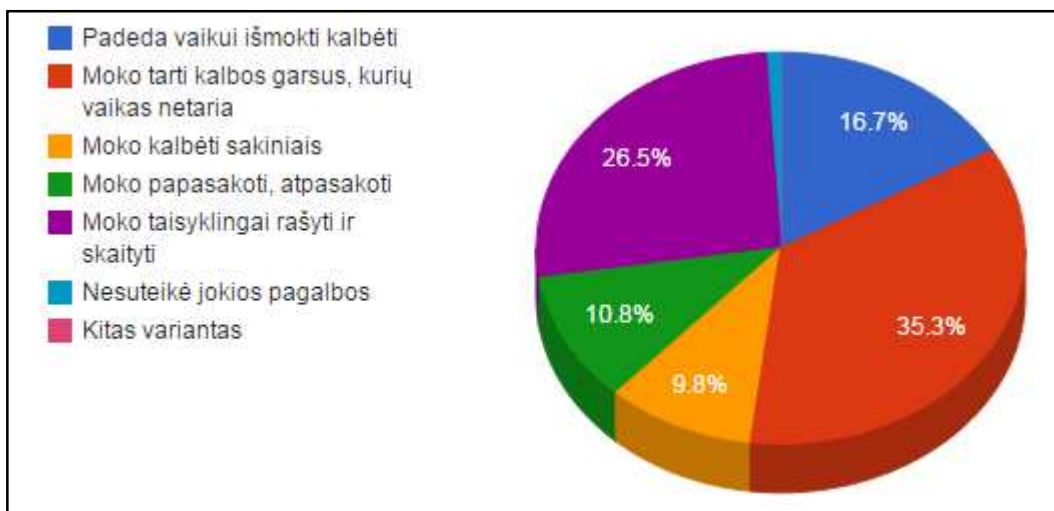
R1 - *informacijos negauna niekaip;*

R2. R3 - *asmeniškai bendrauja su logopedu;*

R4 - *klausia vaiko, kaip sekasi.*

Apibendrinus gautus rezultatus matyti, kad dauguma tėvų aktyviai domisi vaiko kalbos raida, tačiau dalis elgiasi pasyviai, t.y. juos informuoja kiti asmenys (logopedas, auklėtoja) ar visai negauna informacijos ir patys jos neieško.

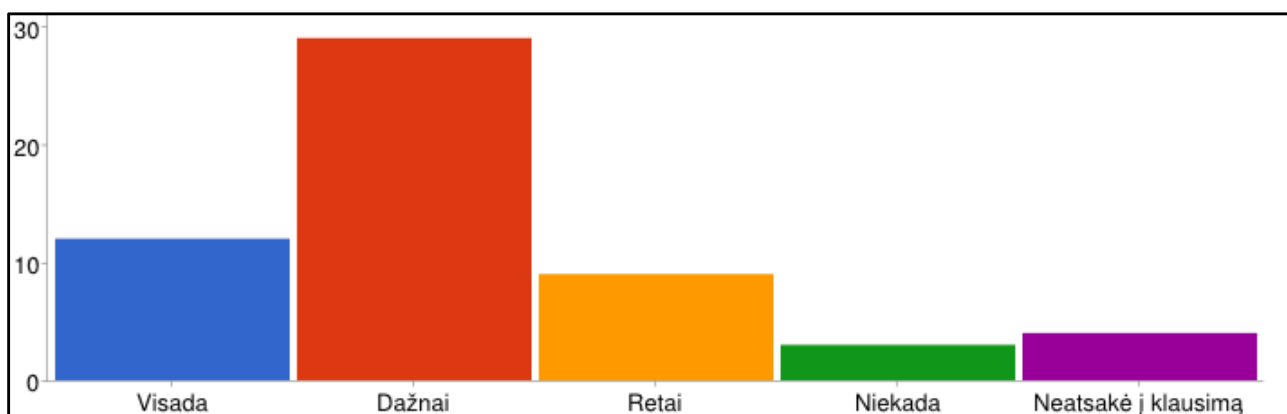
Užduotas klausimas norint išsiaiškinti, *kokią pagalbą logopedai teikia dažniausiai. 15 paveiksle matyti procentinis atsakymų pasiskirstymas:*

15 pav. Tėvų nuomonė apie logopedo pagalbą jų vaikui, %

Pateikti duomenys rodo, kad dauguma tėvų mano, jog logopedas jų vaiką moko tarti kalbos garsus, kurių netarė, taisyklingai rašyti ir skaityti bei padeda vaikui išmokti kalbėti. Mažesnę dalis respondentų teigia, kad logopedas jų vaiką moko pasakoti ir atpasakoti bei kalbėti sakiniais. Tėvų pasirinkti atsakymai procentine raiška atitinka sutrikimų paplitimo dažnumą rajone, kurį nurodė PPT logopedas, rajono ugdymo įstaigose dirbantys logopedai bei pedagogai. Vis tik, maža dalis apklaustųjų nurodė, kad logopedas jų vaikui nesuteikė jokios pagalbos. Tokia situacija gali būti dėl 13 paveiksle aptartų tėvų nurodytų priežasčių, kai tėvai teigė, *kad jų vaikas nelanko logopedinių pratybų, nes kol kas nėra vietos, laukiama eilėje; nes logopedė dirba pusė etato; nežino, ar jų vaikas lanko logopedo pratybas.*

Teirautasi, kaip dažnai logopedas teikia pasiūlymus, kaip su vaiku dirbti namuose.

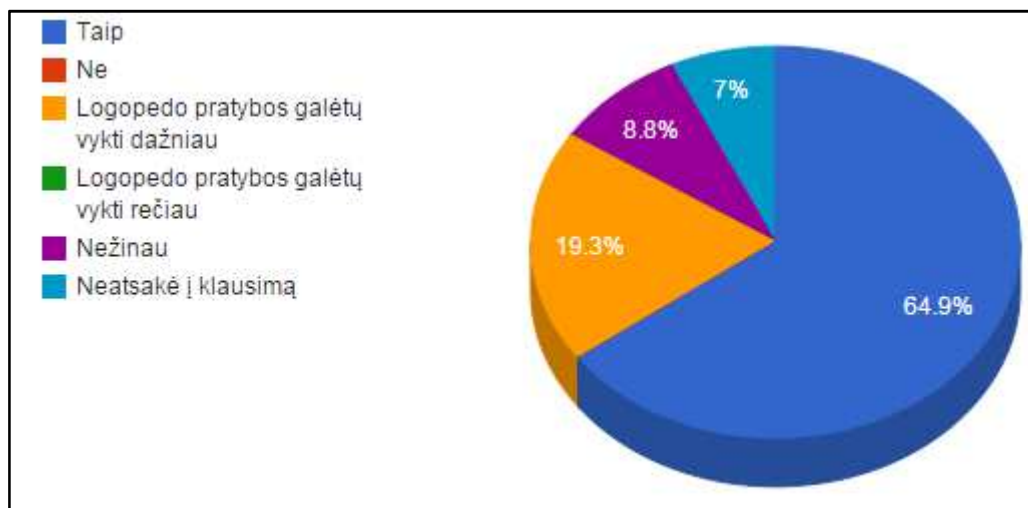

16 pav. Tėvų nuomone, kaip dažnai logopedas teikia pasiūlymus tėvams, kaip dirbti su vaiku namuose.

Gautų duomenų analizė rodo, kad dauguma tėvų mano, jog logopedai teikia pasiūlymus visada arba dažnai, kaip dirbti su vaiku namuose. Mažesnę dalis apklaustųjų nurodė, jog pasiūlymus gauna retai.

Apibendrinus anketos rezultatus nustatyta, kad logopedai dažnai teikia pasiūlymus tėvams, kaip dirbti su vaiku namuose.

Duomenys apie tėvų nuomonę, *ar jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo*, pateikiami 17 paveiksle.

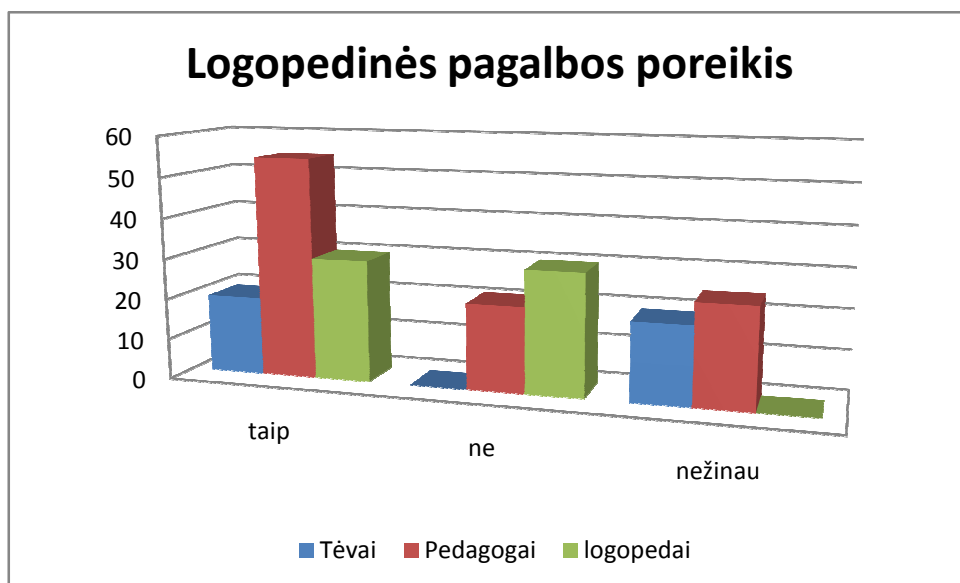

17 pav. Tėvų nuomone, ar jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo, %

Iš pateiktų duomenų matyti, kad dauguma apklausoje dalyvavusių tėvų įsitikinę, jog jų vaikai gauna visą reikiamą logopedo pagalbą. Tuo tarpu maždaug penktadalis respondentų mano, kad logopedinės pratybos galėtų vykti dažniau. Nedidelė dalis nežino, ar jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą.

Apibendrinus atsakymus į klausimą apie tai, ar, tėvų nuomone, jų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo, nustatyta, kad dauguma tėvų yra patenkinti logopedinių pratybų kokybe, tik pageidautų, kad jos vyktų dažniau. Palyginus Lazdijų rajono ugdymo įstaigas lankančių mokinių tėvų nuomonę šiuo klausimu su mokslinės analizės duomenimis (Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis ir kt., 2011), kurie pateikiamimokslo studijoje apie logopedinės pagalbos teikimo lygį ir jos poreikį Lietuvos ugdymo įstaigose, kur atskleidžiama, kad logopedo pagalba, padedant įveikti kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, vertinama palankiai, tačiau poreikis išlieka – išaiškėja, kad tyrimų duomenys sutampa.

Norint išsiaiškinti, ką tėvai, pedagogai ir logopedai mano apie logopedinės pagalbos poreikį ir palyginti jų nuomones, visų respondentų klausta ar reikalingas papildomas logopedo etatas ar jo dalis jų ugdymo(si) įstaigoje. Atsakymai pateikti 18 paveiksle.

18 pav. Tėvų, pedagogų ir logopedų požiūris į pagalbos poreikį įstaigoje, %

Atlikus palyginamąją analizę nustatyta, kad didžiausią poreikį papildomai logopedo pagalbai išreiškia pedagogai. Taip pat logopedai mano, kad įstaigoje reikalingas papildomas logopedo etatas ar jo dalis. Tėvai šiuo požiūriu yra santūriausi, nedidelė jų dalis mano, kad reikalinga papildoma logopedo pagalba, kita dalis nežino, ar reikėtų daugiau šio specialisto pagalbos jų vaikui.

Apibendrinant tėvų, pedagogų ir logopedų nuomonę apie logopedinės pagalbos poreikį, galima teigti, kad poreikis logopedinei pagalbai išlieka pakankamai didelis, nepaisant to, kad pagal mokinių, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, skaičių, tenkantį vienam logopedui ir santykį su normatyvu, rajone logopedinė pagalba teikiama gerai (6,5 logopedo etato ir 364 kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintys vaikai).

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė apie kalbėjimo ir kalbos sutrikimų įvairovę ir individo poreikių patenkinimo reikšmę jo raidai, ugdymui(si) ir savirealizacijai, padėjo išaiškinti, kad poreikis šiuos sutrikimus įveikti yra vienas iš pamatinių, kuris užtikrina saugumo, socialinių, vertinimo ir saviraiškos poreikių patenkinimą.
2. Empiriniu tyrimu nustatyta, kad logopedų požiūris į savo darbą yra pozityvus, tačiau jų veiklą apunkina minimalus aprūpinimas priemonėmis, didelis vaikų skaičius etatui, nepakankamas bendravimas su tėvais ir pedagogais.
3. Pedagogų nuomone, logopedai neturi galimybių visiems vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, teikti tinkamą pagalbą, šviesti ugdymo įstaigų bendruomenę, pritaikyti mokomąją medžiagą ir priemones, padėti sudaryti individualias programas, aiškintis mokymosi sunkumus ir juos įveikti.
4. Pedagogai apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, mano žinantys pakankamai, bet pripažįsta, kad reikia tobulintis. Esant poreikiui žinių semiasi seminaruose, kursuose ir konferencijose.
5. Apklausoje dalyvavusių tėvų nuomone, vaikai gauna tinkamą pagalbą iš logopedų, tačiau norėtų, kad pratybos vyktų dažniau.
6. Išaiškėjo tėvų nuomonė apie tai, jog logopedinės pagalbos poreikį geriausiai gali tenkinti logopedas, menkai vertina kitų specialistų, pedagogų bei šeimos narių bendradarbiavimą, įveikiant kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.
7. Taigi nustatyta, kad logopedinės pagalbos poreikis Lazdijų rajone tenkinamas nepakankamai.

Literatūra

1. Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo (si) poreikių įvertinimas*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla
2. Ališauskas, A. (2003). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymo(si) poreikių pažinimas ir įvertinimas*. J. Ambrukaitis (Red.). Specialiojo ugdymo pagrindai, (p. 295-310). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Ališauskas, A., (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai.
5. Augis, R. (1993). *Psichologijos žodynas*, p. 215. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
6. Bagdonas A., Brazauskaitė A., Gevorgianienė V., Girdzijauskienė S., Kašalynienė J. (2003). *Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos*. http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/Ataskaitos/smm/38.pdf (žiūrėta 2014-11-29).
7. Bagdonas, A. (1995). *Sutrikimų klasifikacija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
8. Balčiūnienė, I. (2012). *Lietuvos vaikų kalba kasmet prastėja*. Veidas, 2012 sausio 29 d.
9. Bankauskienė, N., Jegelevičienė, S. (2006). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, socialinė adaptacija: ekspertinis vertinimas*. Specialusis ugdymas, 1(14), 145-157.
10. Benesh, H., (2002). *Psichologijos atlasas*. Vilnius: Alma litera.
11. CPLOL Professional Profile of the Speech and Language Therapist (1990,1994,1997) http://www.cplol.eu/eng/profil_professionnel.html (žiūrėta 2014 - 11- 04).
12. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*.<http://dz.lki.lt/get/68376/> (žiūrėta 2014 – 12 - 14).
13. Daugirdienė, I. (2003). *Kalbos ir komunikacijos korekcija*. Prasauskienė, A. (Sud.) *Vaikų raidos sutrikimai*, P.294-314. Kaunas.
14. Daulianskienė, J., (1999). *Neurologija*. Šiauliai
15. Dudzinskienė, R., Kišionienė, R. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Vilnius: Via recta.
16. East, V., Evans L. (2008). *Vienu žvilgsniu*. Praktinis vaiko specialiųjų poreikių tenkinimo vadovas. Vilnius: Tyto alba.

17. Galkienė, A., (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
18. Greiviškienė, I. (2014). *Logopedinių pratybų programa skaitymo ir rašymo sutrikimams šalinti*. Šiauliai: Lucilijus.
19. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (2003). *Vaikai turintys kalbėjimo, kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų*. J. Ambrukaitis (Red.ir ats. red.). Specialiojo ugdymo pagrindai, (p. 295-310). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
20. Garšvienė, A., Dapšienė, L., Gudavičienė, J., Kostkienė, Z., Morkuvienė, G. (2001). *Neišplėtotos kalbos ugdymas*. Kaunas: Šviesa.
21. Garšvienė, A., Dapšienė, L., Gudavičienė, J., Kostkienė, Z., Morkuvienė, G. (2000). *Neišplėtotos kalbos ugdymas*. Logopedo knyga. Kaunas: Šviesa.
22. Garšvienė, A., Ivoškuvienė, R. (1993). *Logopedija*. Vadovėlis specialiosios pedagogikos fakultetų studentams. Kaunas: Šviesa.
23. Giedrienė, R., (2011). *Specifiniai mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
24. Giedrienė, R., (1986). *Pradinukų kalbėjimo sutrikimai*. Kaunas: Šviesa.
25. Giedrienė, R., Monkevičienė, O. (1995). *Kodėl nemiela mokykla?* Vilnius: Leidybos centras.
26. Glogowska, M., & Campbell, R. (2000). „Investigating parental views of involvement in pre-school speech and language therapy“. *International Journal Of Language & Communication Disorders*, 35(3), 391-405.
27. Green, Ch. D. (2000). *Classics in the History of Psychology*. A theory of human motivation A. H. Maslow (1943). <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm> (žiūrėta 2014-11-08).
28. Hallagan, D.P., Kaufman, J.M. (2003). *Ypatingieji mokiniai. Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma litera.
29. Ivoškuvienė, R., Mamonienė, Z., Pečiulienė, O., Stošiuvienė, K. (2002). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišplėtotos kalbos ugdymas*. Šiauliai: Liucijus.
30. Ivoškuvienė, R., Garšvienė, A., Ališauskienė, S. (2004). *Savarankiškos logopedijos studijos*. Metodinė priemonė. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
31. Ivoškuvienė R., Makauskienė V. (2006). *Moksleivių, jų tėvų ir pedagogų požiūrio į mikčiojimą kokybinė analizė*. *Specialusis ugdymas*, 2(15), p. 37-45.

32. Ivoškuvienė R., Makauskienė V. (2009). *Multidimensinis požiūris į mikčiojimą*. Teoriniai ir praktiniai aspektai <http://www.vitaelitera.lt/ojs/index.php/bedrosios-praktikos-gydytojas/article/download/414/406>. (žiūrėta 2013-11-13).
33. Ivoškuvienė, R. (2014). *Žlugimo ir žlugdymo ratas. Logopedija (2) modulis: paskaitų medžiaga*. Šiauliai.
34. Jacikevičius, A., (1999). *Siela, mokslas, gyvensena*. Vilnius: Žodynas.
35. Juškuvienė, R., Luneckienė, A., Palačionienė, L., Petrilionienė, B. (2008). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbos ugdymas*. Žičkienė, D., (dal. red.). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir elgesio sutrikimų, ugdymas. Vinius, Kaišiadorys: Printėja.
36. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
37. Kaffemanienė, I., Reseckienė, L. (2008). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kalbos ir komunikacijos sutrikimų, individualizuoto motorikos ir kalbinių gebėjimų ugdymo ypatumai*. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr.2, 140-148.
38. Kairienė, D. (2014). *Logopedijos samprata, metodologija ir profesijos reglamentas Europoje ir Lietuvoje*. Logopedija (1) modulis: paskaitų medžiaga. Šiauliai.
39. Kardelis, K. (2002) *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
40. Kielaitė, R. (2013). *Kartu įveikime mokymosi sunkumus*. Šiauliai: Lucilijus.
41. Labinienė. R., Aidukienė, T., Tinglev, I. (2003). *Inkliuzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje*. Vilnius: Presvika.
42. Lietuvos Respublikos Medicinos Normos MN 136: (2005) *Logopedas. Teisės, pareigos, kompetencija ir atsakomybė*. <http://www.spf.su.lt/IIa/Dokumentai.htm> (žiūrėta 2014-09-07).
43. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl logopedų, dirbančių mokyklose, bendrųjų pareiginių nuostatų patvirtinimo, 2006. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=273804&p_query=&p_tr2= (žiūrėta:2014-09-27)
44. Makauskienė, V. (2004). *Vaikų, turinčių kalbos sutrikimų, savęs vertinimo ypatumai*. *Specialusis ugdymas*, 1(10), 125-131.
45. McLeod, S., Harrison, L. J., McAllister, L., & McCormack, J. (2013). „Speech Sound Disorders in a Community Study of Preschool Children“. *American Journal Of Speech-Language Pathology*, 22(3), 503-522.
46. Merkys, G. (1999) *Testavimas – socialinių mokslų principas*. Metodologinio diskurso projekcija. *Socialiniai mokslai*, 2(19), 7-22.

47. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas. (Žin., 2011, Nr. 93-4428) http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=404013&p_query=&p_tr2= (žiūrėta 2014-11-29).
48. Monkevičienė, O. (2003). *Specifinės mokymosi negalės: atpažinimas ir ugdymo kryptys*. J. Ambrukaitis (Red.). Specialiojo ugdymo pagrindai (p. 426 – 446). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
49. Pasaulinės sveikatos organizacijos tinklapis. <http://www.who.int/research/en/> (žiūrėta 2014-11-06).
50. Razali, A., & Razali, N. (2013). *Parent-Child Communication and Self Concept among Malays Adolescence*. Asian Social Science, 9(11), 189-200
51. Ruppār, A. L. (2013). *Authentic Literacy and Communication in Inclusive Settings for Students With Significant Disabilities*. Teaching Exceptional Children, 46(2), 44-50.
52. *Specialiųjų poreikių asmenų sutrikimų ir jų laipsnių nustatymo ir specialiųjų poreikių asmenų priskyrimo specialiųjų ugdymosi poreikių grupei tvarkos aprašas*. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=180989&p_query=&p_tr2=&p_hil=&p_sess=&p_no=1 (Žiūrėta 2015 – 04 - 03).
53. *Tarptautinės statistinė ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos dešimtasys pataisytas ir papildytas leidimas Australijos modifikacija* (2008). TLK-10-AM. Nacionalinis medicininės klasifikacijos centras.
54. Vilkienė, S., Novogrodskienė, E., Verpečinskienė, V. (2014). *Garsų tarimo mokymas*. Klaipėda: Eglė.
55. Zambacevičienė, E. P. (2006). *Vaiko psichologinis pažinimas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
56. Žodynas.lt. <http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/M/motyvacija> (Žiūrėta 2015 - 04-03).
57. Žukauskienė, R., (2002). *Raidos psichologija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.

Violeta Jaciunskienė

THE DEMAND FOR SPEECH THERAPISTS IN COMPREHENSIVE SCHOOLS IN
LAZDIJAI DISTRICT

SUMMARY

The topic is particularly relevant to the author of the study, who has started working in *Lazdijai* region as a speech therapist and who is analysing the real situation of providing speech therapy aid in the region as well as looking for the possibilities of effective implementation of a speech therapist's work functions.

Quantitative and qualitative research methods were combined to tackle the goals of the study.

Theoretical analysis of scientific literature and empirical research results as well as the generalization method allowed to obtain new information about the object of the study, to find out about the latest work of other specialists, focusing on the essential subject of the study – meeting the needs of speech therapy aid to all participants in the study and improving the areas of speech therapy aid.

The study took place in the educational institutions of *Lazdijai* region. For the analysis of empirical data there was applied the questionnaire method that helped to reveal the content, the situation and the need for speech therapy aid in comprehensive and preschool educational institutions, in accordance with the assessment of the teachers, parents, schoolchildren and speech therapists. Most of the questions in the questionnaire reflect the legally regulated components of a speech therapist's work and methodological provisions of empowerment theory.

With reference to the authentic data of the study, a conclusion has been drawn: the participants of education process do not doubt the significance and importance of speech therapy aid, nevertheless they admit that the effectiveness of the provided aid is insufficient under the current conditions. It is believed that satisfying the needs of schoolchildren with special educational needs, in this case children with speech and language disorders, do not meet the the expectations of the children's parents and teachers due to the reduction of staff in the institutions, as well as the excessive number of children for the staff and uncoordinated cooperation among all the participants in the education process. The need for strengthened speech therapy aid is expressed by all the participants in the study, however speech therapists are the ones that mostly expect positive changes in this area.

Keywords: Cooperation, empowerment, speech and language disorders, speech therapist, need special educational needs.

PRIEDAI

Gerb. Logopede,

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto specialiosios pedagogikos (logopedija) studijų programos studentė atlieka baigiamąjį bakalauro darbą. Darbe atliekamo tyrimo tikslas – išsiaiškinti logopedų poreikį mūsų rajone. Siekiama išsiaiškinti, kiek yra rajone vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ar visi jie turi galimybę gauti logopedinę pagalbą. **Anketa yra anoniminė.** Tyrėja garantuoja visišką duomenų konfidencialumą - visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrintai.

Perskaitykite kiekvieną klausimą ir pažymėkite Jums tinkamą atsakymo variantą(-us) ir / ar įrašykite savo nuomonę.

Anketos pildymas vidutiniškai užtruks 10 min.

1.Koks Jūsų išsilavinimas ir mokslinis laipsnis:

2. Kokioje ugdymo įstaigoje įgijote išsilavinimą?

3. Kokia Jūsų kvalifikacinė kategorija:

4. Koks Jūsų logopedinio darbo stažas:

5. Koks yra bendras vaikų, lankančių X rajono ugdymo įstaigas skaičius.

.....mok.

6. Kiek yra Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje registruotų vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų? (Įrašykite skaičių).

	Skaičius
•Bendras vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, skaičius.	
• Ikmokyklinio amžiaus (iki 6 m.)	
• Priešmokyklinio amžiaus (6-7 m.)	
• Pradinių klasių mokinių (I-IV kl.)	
• Pagrindinių klasių mokinių (V-X kl.)	

7. Ar visi Pedagoginėje psichologinėje tarnyboje registruoti vaikai, turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, gauna logopedo pagalbą? Jeigu ne visi, tai kodėl, Jūsų nuomone, jie jos negauna?

8. Atsakykite, jeigu 7 klausimo atsakymą nurodėte „taip“ arba „ne“.

Koks mokinių, kuriems teikiama logopedo pagalba, skaičius

..... mok.

Koks mokinių, kuriems reikalinga, bet neteikiama logopedo pagalba, skaičius

..... mok.

9. Su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais dažniausiai susiduriate savo darbe?

☐ Fonetiniai kalbėjimo sutrikimai	☐ Balso sutrikimai
☐ Fonologiniai sutrikimai	☐ Kalbos neišsivystymas
Sklandaus kalbėjimo sutrikimai:	☐ Kalbos neišsivystymas ir mikčiojimas.
☐ Greitakalbystė	Rašomosios kalbos sutrikimai, kaip šnekamosios
☐ Lėtakalbystė	kalbos pasekmė: ☐ Disleksija; ☐ Disgrafija
☐ Neurozinis mikčiojimas	☐ Kalbos netekimas
	☐ Kita (įrašykite savo)

10. Kokie sutrikimai būdingesni pradinių klasių mokiniams?

11. Koku būdu į Pedagoginę psichologinę tarnybą patenka duomenys apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

12. Ar visose rajono ugdymo įstaigose ugdomi vaikai turi galimybę gauti logopedo pagalbą?

13. Kas suteikia pagalbą vaikams, turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, nelankantiems jokios ugdymo įstaigos?

14. Kaip vykdate švietimą apie darbą su vaikais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

15. Kokių problemų išvelgiate rajono logopedų darbe? Kaip Jūsų nuomone jas galima būtų spręsti? Koks Jūsų požiūris į šį darbą?

Gerb. Logopede,

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto specialiosios pedagogikos (logopedija) studijų studentė atlieka baigiamojo darbo tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti logopedų poreikį Lazdijų rajone. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kiek mokinių yra Lazdijų rajone turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ar visi jie turi galimybę gauti logopedinę pagalbą. Ši anketa yra anoniminė. Tyrėja garantuoja visišką duomenų konfidencialumą - visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrintai.

Perskaitykite kiekvieną klausimą ir pažymėkite Jums tinkamą atsakymo variantą(-us) ir/ar įrašykite savo nuomonę.

Anketos pildymas vidutiniškai užtruks 10 min.

1. Jūsų išsilavinimas:

a) Aukštasis universitetinis b) Aukštasis neuniversitetinis c) Aukštesnysis

2. Kokioje ugdymo įstaigoje įgijote išsilavinimą.

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės fakultete.

Šiaulių universiteto Tęstinių studijų institute.

Kita (įrašykite savo).....

3. Jūsų kvalifikacinė kategorija:

Logopedas (-ė) Vyr. Logopedas Ekspertas (-ė) Kita (įrašykite logopedas (-ė) metodininkas (-ė) savo).....

4. Jūsų darbo stažas logopedijos srityje:

iki 1 m. 1-5 m 6-10 m 11-15 m
 16-20 m 21-25 m. 26-30 m daugiau kaip 30 m.

5. Kokioje įstaigoje dirbate? (Pažymėkite visus tinkančius variantus)

- Darželis Pagrindinė m-kla
 Mokykla-darželis Gimnazija, vidurinė m-kla
 Pradinė m-kla Kita (įrašykite).....

6. Koks yra bendras vaikų skaičius Jūsų įstaigoje.

.....mok.

7. Kiek yra vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

	Skaičius
•Bendras vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimus, skaičius.	
• Ikmokyklinio amžiaus (iki 6 m.)	
• Priešmokyklinio amžiaus (6-7 m.)	
• Pradinių klasių mokinių (I-IV kl.)	
• Pagrindinių klasių mokinių (V-X kl.)	

8. Ar visi vaikai, lankantys Jūsų įstaigą bei turintys kalbėjimo ir kalbos sutrikimų gauna logopedo pagalbą?

- Taip Ne Nėra duomenų

9. Atsakykite, jeigu 7 klausimo atsakymą nurodėte „taip“ arba „ne“.

Mokinių, kuriems teikiama logopedo pagalba, skaičius.

..... mok.

Mokinių, kuriems reikalinga, bet neteikiama logopedo pagalba, skaičius.

..... mok.

10. Su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais dažniausiai susiduriate savo darbe?

- Fonetiniai kalbėjimo sutrikimai Sklandaus kalbėjimo sutrikimai: Balso sutrikimai
 Fonologiniai sutrikimai *Greitakalbystė.* Kalbos neišsivystymas
 Lėtakalbystė. Kalbos netekimas
 Neurozinis mikčiojimas. Kita (įrašykite savo)

11. Ar teikiate pagalbą savo įstaigos bendruomenei dirbant su vaikais turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

	Taip	Kartais	Ne	Nežinau
Šviečiant mokyklos bendruomenę kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais.				
Pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo priemones.				
Sudarant individualias programas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams				
Įveikiant mokymosi sunkumus, kylančius dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.				
Aiškinantis ugdytinio mokymosi sunkumų priežastis.				

12. Kas Jums padeda spręsti išskylančias problemas dirbant su vaikais turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

☐ PPT specialistai.	☐ Kitų dalykų mokytojai.
☐ Įstaigos administracija.	☐ Auklėtojai.
☐ Pradinių klasių mokytojai.	☐ Kita (įrašykite)
☐ Lietuvių kalbos mokytojai.	

13. Ar Jūsų įstaigoje reikia papildomo logopedo etato ar jo dalies.

- Taip Ne Nežinau

14. Koks Jūsų darbo krūvis?

- 0,2 etato 0,25 etato 0,5 etato 1 etatas Daugiau negu 1 etatas. Kita

15. Keliose įstaigose dirbate?

- 1 2 3 Kita (įrašykite)

16. Koks Jūsų požiūris į logopedo darbą? Su kokiais sunkumais, problemomis susiduriate? Kaip, Jūsų nuomone, juos galima būtų spręsti?.....

Gerb. Pedagoge,

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto specialiosios pedagogikos (logopedija) studijų studentė atlieka baigiamojo darbo tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti logopedų poreikį Lazdijų rajone. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kiek mokinių yra Lazdijų rajone turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ar visi jie turi galimybę lankytis pas logopedą ir patenkinti savo poreikį sutrikimams įveikti.

Ši anketa yra anoniminė. Tyrėja garantuoja visišką duomenų konfidencialumą - visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrintai.

Perskaitykite kiekvieną klausimą, pažymėkite Jums tinkamą atsakymo variantą (-us) ir/ar įrašykite savo nuomonę.

Anketos pildymas vidutiniškai užtruks 10 min.

1.Jūsų išsilavinimas:

- Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis).
- Aukštasis universitetinis (magistro laipsnis).
- Aukštasis neuniversitetinis.

2.Jūsų kvalifikacinė kategorija:

- a) Mokytojas (-a) b) Vyr. mokytojas (-a)
- c) Mokytojas metodininkas (-ė) d) Ekspertas (-ė)
- e) Kita (įrašykite savo)

3.Jūsų pedagoginis darbo stažas:

- a) iki 1 m. b) 1-5 m. c) 6-10 m. d) 11-15 m.
- e) 16-20 m. f) 21-25 m. g) 26-30 m. h) daugiau kaip 30 m.

4. Kokioje įstaigoje dirbate? (Pažymėkite Jūsų atveju tinkančius variantus)

☐ Darželis	☐ Pagrindinė m-kla
☐ Mokykla-darželis	☐ Gimnazija, vidurinė m-kla
☐ Pradinė m-kla	☐ Kita (įrašykite).....

5. Kiek Jūsų įstaigoje yra vaikų?

-

6. Su kokio amžiaus asmenimis dirbate? (Pažymėkite Jūsų atveju tinkančius variantus).

☐ Ikimokyklinio amžiaus (iki 6 m.)	☐ Pagrindinių klasių mokinių (V-X kl.)
☐ Priešmokyklinio amžiaus (6-7 m.)	☐ Įvairus amžius.
☐ Pradinių klasių mokinių (I-IV kl.)	

7. Iš kur gaunate informacijos apie vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimus.

☐ Konsultuoja logopedas.	☐ Skaitau literatūrą.
☐ Ieškau medžiagos internete.	☐ Nesidomiu.
☐ Dalyvauju seminaruose kalbėjimo ir kalbos sutrikimų klausimais.	

7. Ar teko dalyvauti seminaruose, kursuose ar konferencijose apie darbą su vaikais turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių.

☐ Taip, daug kartų.	☐ Ne, neturėjau galimybės.
☐ Dalyvauju.	☐ Ne, nebuvo poreikio.

8. Ar susiduriate su mokiniais, turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.

☐ Taip.	☐ Ne.	☐ Nežinau.

9. Koks ugdytinių, turinčių kalbos sutrikimų, skaičius klasėje? (Atsakykite į šį klausimą, jeigu atsakėte „Taip“ į 8 klausimą).

-

10. Su kokiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimais dažniausiai susiduriate savo darbe?

(Atsakykite į šį klausimą, jeigu atsakėte „Taip“ į 8 klausimą).

- Kai vaikas netaria ar netaisyklingai taria garsus.
- Kai vaikas netaria ar netaisyklingai taria ir painioja panašiai skambančius garsus, žodžius ar iškraipo žodžių skiemeninę struktūrą.
- Kai vaikas kalba nesklaidžiai:
 - a) Greitakalbystė.
 - b) Lėtakalbystė.
 - c) Mikčiojimas.
- Kai vaikas kalba nerišliai, nesilaiko fonetikos, leksikos, gramatikos normų.
- Rašo darydamas daug pasikartojančių klaidų.
- Kalba tik pavieniais žodžiais suprantamais tik artimiesiems.
- Taria tik atskirus garsus, garsažodžius.
- Nekalba visai, yra netekęs kalbos ir/ar jos nesupranta.
- Kita (įrašykite savo).....

11. Kaip vertinate savo turimas žinias apie vaikų, turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, kalbos ugdymą?

	Žinau labai daug	Pakankamai	Norėčiau įgyti daugiau žinių	Žinau nepakankamai
Žinios apie sutrikimo priežastis				
Sutrikimo požymiai				
Individ. ugdymo programos rengimas				
Mokymo proceso individualizavimas				
Specialiųjų priemonių taikymas				
Tėvų konsultavimas				

12. Ar šie specialistai, įstaigoje teikia pagalbą vaikams, turintiems kalbos sutrikimų?

	Taip	Kartais	Ne	Nežinau
spec. pedagogas				
logopedas				
psichologas				
mokytojas				
soc.darbuotojas				

13. Kiek kartų per savaitę ugdytiniais turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų teikiama logopedo pagalba?

- Neteikiama.
- 1 kartą
- 2 kartus
- 3 kartus
- 4 Kartus
- Nežinau

14. Kokių sunkumų, jūsų nuomone, kyla vaikams turintiems kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

- Neigiamai veikia mokinio asmenybę, jos raidą, elgesį.
- Nevisavertė kalba trukdo dalyvauti žaidybinėje, ugdomojoje veikloje.
- Skurdus žodynas.
- Sunkiau mokytis skaityti ir rašyti.
- Sunkiau suvokia uždavinio sąlygas, įvairias matematinės sąvokas.
- Išgyvenama kalbėjimo baimė.
- Sunku įsijungti į kolektyvą, bendrauti su bendraamžiais.

15. Ar Jums reikalinga logopedo pagalba mokykloje dirbant su vaikais turinčiais kalbėjimo ir kalbos sutrikimų?

	Taip	Kartais	Ne	Nežinau
Šviečiant mokyklos bendruomenę kalbėjimo ir kalbos sutrikimų prevencijos ir įveikimo klausimais.				
Pritaikant mokomąją medžiagą ir mokymo priemones.				
Sudarant individualias programas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams				
Įveikiant mokymosi sunkumus, kylančius dėl kalbėjimo ir kalbos sutrikimų.				
Aiškinantis ugdytinio mokymosi sunkumų priežastis.				

16. Kaip Jūs vertinate logopedo darbą savo įstaigoje.

- Labai reikšmingas darbas.
- Mažai reikšmingas ir nematomas darbas.
- Nereikšmingas darbas.
- Kita

17. Ar Jūsų įstaigoje reikėtų papildomo etato ar jo dalies logopedui.

- Taip.
- Ne.
- Nežinau.

Gerb. Tėveliai,

Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto specialiosios pedagogikos (logopedija) studijų studentė atlieka baigiamojo darbo tyrimą, kurio tikslas – išsiaiškinti logopedų poreikį Lazdijų rajone. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kiek mokinių yra Lazdijų rajone turinčių kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, ar visi jie turi galimybę lankytis pas logopedą ir patenkinti savo poreikį sutrikimams įveikti. Jūsų vaikas lanko logopedines pratybas, todėl prašau padėti išsamiau atlikti tyrimą ir atsakyti į keletą klausimų.

Ši anketa yra anoniminė. Tyrėja garantuoja visišką duomenų konfidencialumą - visi atsakymai bus analizuojami tik apibendrintai.

Perskaitykite kiekvieną klausimą, pažymėkite Jums tinkamą atsakymo variantą (-us) ir/ar įrašykite savo nuomonę.

Anketos pildymas vidutiniškai užtruks 10 min.

1. Jūsų lytis:

- vyras moteris

2. Kiek vaikų Jūsų šeimoje?

- 1 2 3 4 ir daugiau

3. Gyvenate miesto ar kaimo vietovėje?

- Miesto Kaimo

4. Kokią ugdymo įstaigą lanko Jūsų vaikas?

- Ikimokyklinio ugdymo įstaigą; Pradinę mokyklą;
 Pagrindinę mokyklą; Gimnaziją ar vidurinę mokyklą;
 Kita (įrašykite).....

5. Ar lanko Jūsų vaikas logopedines pratybas?

- Taip Ne Nežinau.

6. Ar žinote koks jo sutrikimas. Atsakykite, jeigu į 5 klausimą atsakėte „taip“?

- Taip. Ne. Nežinau.

7. Kieno pagalba, Jūsų nuomone, geriausiai padėtų įveikti vaiko kalbėjimo ir kalbos sutrikimus?

- Logopedų
 Pedagogų
 Šeimos narių
 Specialistų pedagogų ir šeimos narių bendradarbiavimas.
 Kita (įrašykite).....

8. Kaip dažnai Jūsų vaikas lanko logopedines pratybas.

- 1 - 2 kartus per savaitę; 2- 3 kartus per savaitę; 3 – 4 kartus per savaitę;
 Kita (Įrašykite).

9. Koku būdu Jūs gaunate informaciją apie vaiko kalbos raidą?

- Susirinkimų metu.
 Su logopedu bendrauju telefonu ar elektroniniu paštu.
 Skaitau informaciją elektroniniame dienyne.
 Lankausi logopedinėse pratybose.
 Auklėtoja informuoja.
 Kita (Įrašykite).

10. Kokią pagalbą logopedas teikia Jūsų vaikui?

- Padeda vaikui išmokti kalbėti.
 Moko tarti kalbos garsus, kurių vaikas netaria.
 Moko kalbėti sakiniais.
 Moko papasakoti, atpasakoti.
 Nesuteikė jokios pagalbos
 Kita (Įrašykite).

11. Kaip dažnai logopedas teikia pasiūlymus, kaip dirbti su vaiku namuose.

Visada.

Dažnai.

Kartais.

Nežinau.

12. Ar Jūsų vaikas gauna visą reikiamą pagalbą iš logopedo.

Taip

Ne

Logopedo pratybos galėtų vykti dažniau.

Logopedo pratybos galėtų vykti rečiau.

Nežinau.